

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

ГНАСЮК МАРІЯ ІГОРІВНА

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ
ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

ФАТЕНОК-ТКАЧУК АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА,
кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

засідання кафедри обліку і оподаткування

від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Садовська І. Б.

ЛУЦЬК – 2025

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра обліку і оподаткування

Другий (магістерський) рівень

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«04» грудня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ

Гнасюк Марії ігорівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Особливості обліку та оподаткування міжнародної цільової допомоги суб'єктам господарювання

Керівник проекту (роботи) Фатенок-Ткачук Алла Олександрівна к.е.н. доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 08.12.2025 р.

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту) Метою роботи є формування науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації обліку та оподаткування цільового надходження та фінансування суб'єктам господарювання. Завдання роботи полягають у визначенні основних засад обліку та оподаткування цільової допомоги досліджуваного підприємства та розробці науково-методичного підходу удосконалення обліково-аналітичного забезпечення іноземного цільового фінансування на підприємстві.

4. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

АНОТАЦІЯ

Гнасюк М.І. Особливості обліку та оподаткування міжнародної цільової допомоги суб'єктів господарювання.

У роботі акцентовано увагу на дослідженні теоретичних аспектів та прикладних положень щодо обліково-аналітичного забезпечення іноземного цільового фінансування капітальних витрат підприємства.

У результаті ґрунтовного аналізу спеціалізованих і фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних учених і практиків сформовано сутнісні аспекти понять у контексті іноземного цільового фінансування. Зосереджено увагу на економічному та нормативно-правовому підґрунті механізмів залучення, обліку та використання іноземних цільових коштів. Уточнено зміст поняття «іноземне цільове фінансування» у структурі системи обліково-аналітичного забезпечення, що дозволяє розширити теоретичне розуміння його ролі у фінансуванні капітальних та інших видів витрат.

В роботі ідентифіковано, систематизовано та наведено сутнісні характеристики об'єкта дослідження, а саме: міжнародне цільове фінансування, міжнародні гранти, цільові надходження, гуманітарна допомога, грантові кошти та їх роль у забезпеченні сталого розвитку підприємств.

Детально розглянуто нормативно-правове забезпечення обліку та оподаткування міжнародної цільової допомоги, визначено основні законодавчі акти, що регламентують порядок її отримання, використання та звітування. Особливу увагу приділено послідовності відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, документальному супроводу та внутрішньому контролю монетарної й немонетарної допомоги, що надходить вітчизняним підприємствам.

Окремо, акцентовано увагу на питаннях оподаткування міжнародної допомоги, механізмах контролю за її нецільовим використанням та визначенні фіскальних органів, відповідальних за здійснення відповідного нагляду.

Систематизовано інформацію щодо ключових міжнародних організацій, які активно беруть участь у фінансуванні післявоєнного відновлення України, а

також проаналізовано законодавчу базу, що регулює порядок оподаткування міжнародного цільового фінансування.

Ключові слова: облік, оподаткування, грант, грантові кошти, міжнародні операції, міжнародна допомога, цільове фінансування, гуманітарна допомога, цільове надходження.

SUMMARY

Hnasiuk M.I. Peculiarities of accounting and taxation of international targeted assistance to business entities.

The work focuses on the study of theoretical aspects and applied provisions on accounting and analytical support for foreign targeted financing of capital expenditures of an enterprise.

As a result of a thorough analysis of specialized and fundamental works of domestic and foreign scientists and practitioners, essential aspects of concepts in the context of foreign targeted financing have been formed. Attention is focused on the economic and regulatory and legal basis of the mechanisms for attracting, accounting for and using foreign targeted funds. The content of the concept of "foreign targeted financing" in the structure of the accounting and analytical support system has been clarified, which allows expanding the theoretical understanding of its role in financing capital and other types of expenditures.

The paper identifies, systematizes and presents the essential characteristics of the object of research, namely: international target financing, international grants, target revenues, humanitarian aid, grant funds and their role in ensuring the sustainable development of enterprises.

The regulatory and legal support for accounting and taxation of international target aid is considered in detail, the main legislative acts regulating the procedure for its receipt, use and reporting are determined. Particular attention is paid to the sequence of reflection of transactions in accounting accounts, documentary support and internal control of monetary and non-monetary aid received by domestic enterprises.

Separately, attention is focused on the issues of taxation of international aid, mechanisms for controlling its misuse and determining the fiscal authorities responsible for carrying out appropriate supervision.

Information on key international organizations that actively participate in financing the post-war reconstruction of Ukraine is systematized, and the legislative framework regulating the procedure for taxation of international target financing is analyzed.

Keywords: accounting, taxation, grant, grant funds, international operations, international aid, targeted financing, humanitarian aid, targeted revenue.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВИТРАТ	
1.1 Теоретичні основи обліку та оподаткування іноземного цільового фінансування капітальних витрат.....	10
1.2 Сутність та нормативно-правове регулювання обліково-аналітичного забезпечення міжнародної цільової допомоги суб'єктам господарювання.....	17
1.3 Облікові процедури супроводу грантового фінансування.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ	
2.1 Аналіз стану надходжень міжнародної цільової допомоги від країн донорів суб'єктам господарювання.....	26
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства	33
2.3 Аналіз фінансово-майнового стану у контексті виявлення вузьких місць.....	45
2.4 Аналіз платоспроможності досліджуваного підприємства задля відшукування резервів розвитку.....	48
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ	
3.1 Методичні рекомендації щодо обліку цільового фінансування.....	51
3.2 Особливості оподаткування міжнародного цільового фінансування.....	55
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Основним чинником змін умови зовнішнього середовища в Україні на сьогодні є військові дії та втручання країни агресора. Форс мажорні обставини, що не піддаються страхуванню, внесли значні корективи у стан справ, як національної економіки так і кожного суб'єкта господарювання. Розірвання ланцюгів постачання та збуту, порушення умов постачання товарно-матеріальних цінностей не сприяють розвитку. Але найбільший вплив на діяльність підприємств є руйнування об'єктів основних засобів, недостатність енергоносіїв через пошкодження мережі. В такій ситуації значний вплив має міжнародна допомога у відновленні енергосистеми України, шляхів сполучення та грантова допомога на відбудову, як частини так і цілісних майнових комплексів. Донори очікують прозорості та неупередженості у відображенні та звітуванні по міжнародному цільовому фінансуванні. Україна солідарна у цьому процесі і сприяє у напрямку нормативно-правового забезпечення цього процесу та контролю за цільовим призначення такої допомоги. Усвідомлення, використання та чітке слідування основних положень та рекомендацій з обліку та оподаткування міжнародного цільового фінансування є незаперечним завданням сьогодення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження магістерської роботи є формування теоретико-методичних засад обліку, оподаткування та ідентифікації міжнародної цільової допомоги суб'єктам господарювання. Основні завдання охоплюють аналіз економічної сутності міжнародної фінансової допомоги та її впливу на розвиток підприємництва; дослідження нормативно-правової бази щодо отримання, обліку й оподаткування такої допомоги; характеристики її видів та особливостей відображення в бухгалтерському обліку. Також передбачається визначення методичних підходів до документального оформлення операцій із залучення допомоги, аналіз податкових аспектів (податок на прибуток, ПДВ та інші платежі), оцінка основних проблем і ризиків, а також розроблення рекомендацій щодо вдосконалення системи обліку та податкового регулювання міжнародної фінансової допомоги підприємствам.

Об'єктом дослідження є проблематика та особливості сучасності обліку та оподаткування міжнародної допомоги, грантів, цільового фінансування та міжнародних внесків для суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних питань, пов'язаних з обліково-аналітичним забезпеченням іноземного цільового фінансування капітальних витрат.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є теоретичні положення фінансової та економічної науки, наукові праці відомих вчених-економістів у галузі цільових надходжень. Для вирішення дослідницьких завдань в роботі використано діалектичний метод пізнання з метою встановлення змісту цільового надходження та іншої допомоги на суб'єктах господарювання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розроблені науково-практичних рекомендацій щодо обліково-аналітичного забезпечення іноземного цільового фінансування. Основні положення новизни:

- уточнено зміст та структуру обліково-аналітичного забезпечення іноземного цільового фінансування, що дозволяє поглибити теоретичні засади формування інформаційної бази для управління такими ресурсами.
- запропоновано удосконалену методику обліку операцій з іноземним цільовим фінансуванням, яка враховує специфіку його надходження, використання та контролю, що підвищує прозорість і достовірність облікової інформації.
- розроблено аналітичний інструментарій для оцінювання ефективності використання іноземних цільових коштів, що надає можливість приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.
- обґрунтовано методичні підходи до формування звітності щодо іноземного цільового фінансування, які забезпечують узгодженість облікових даних із міжнародними вимогами та потребами користувачів інформації.
- сформовано науково-практичні рекомендації з удосконалення системи контролю за рухом іноземного цільового фінансування, що сприяє

підвищенню ефективності внутрішнього контролю та мінімізації ризиків нецільового використання ресурсів.

Особистий внесок магістра. Кваліфікаційна робота магістра – результат самостійного наукового дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що рекомендації і пропозиції, а також розробки, наведені в роботі, сприяють розвитку обліково-аналітичного забезпечення іноземного цільового фінансування, які можуть використовуватись на вітчизняних підприємствах. Окремі результати використано у діяльності досліджуваного підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи магістра за темою «Іноземне цільове фінансування капітальних витрат» доповідались на міжнародних конференціях, зокрема на XI науково-практичній міжнародній інтернет-конференції молодих науковців, здобувачів освіти «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2025 р., м. Луцьк).

Публікації. Основні наукові положення кваліфікаційної роботи магістра опубліковано в 1 тезах міжнародної наукової конференції, та статті. Загальна кількість публікацій за темою випускної роботи становить 2 праці у фаховому виданні України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВИТРАТ

1.1 Теоретичні основи обліку та оподаткування іноземного цільового фінансування капітальних витрат.

Сучасна роль бухгалтерського обліку посилилась після початку повномасштабної війни і вийшла на новий рівень відповідальності перед суспільством та міжнародними економічними спільнотами. Відновлення пошкодженої та зруйнованої внаслідок війни інфраструктури нашої країни вже відбувається, та, з часом набирає нових обертів, які, в свою чергу, спричиняють нові форми і методи міжнародного цільового фінансування процесів відновлення.

Цільове фінансування і цільове надходження – це субсидії, асигнування з бюджету та позабюджетних фондів, цільові внески фізичних та юридичних осіб для здійснення визначених заходів.

До коштів цільового фінансування та цільових надходжень належать суми, отримані підприємством для здійснення заходів цільового призначення:

- проведення протиепідемічних і карантинних заходів;
- будівництво соціально-побутових об'єктів;
- утримання дитячих установ;
- підготовку кадрів;
- науково-дослідницькі роботи;
- винахідництво та інші цілі.

Кошти цільового фінансування можуть надходити у вигляді: асигнувань з бюджету та позабюджетних цільових фондів, грантів, цільових внесків фізичних та юридичних осіб, гуманітарної допомоги тощо. Використання цих коштів має бути спрямоване тільки на здійснення заходів цільового призначення.

Виходячи з вищезгаданого, під цільовим фінансуванням (цільовими надходженнями) потрібно розуміти надання грошових коштів або майна з вказаними цілями або встановленими умовами їх витрачання.

Дослідження міжнародної цільової та технічної допомоги в Україні формувалося хвилеподібно, реагуючи на політичні та економічні трансформації держави. Перші праці, що з'являлися у 1990-х роках, здебільшого були зосереджені на аналізі зовнішньої підтримки в період становлення національної економіки. Вчені розглядали міжнародну допомогу як інструмент стабілізації економічних процесів і підтримку реформ. Ці роботи мали оглядовий характер і закладали понятійний апарат, яким пізніше користувалися дослідники.

Починаючи з 2010-х років, з'являється більша кількість структурованих аналітичних досліджень, присвячених саме міжнародній технічній допомозі (МТД). Значний внесок у розвиток цієї тематики зробили українські економісти й фахівці у сфері міжнародних відносин. Наприклад, у працях К.І. Антонюк (2019) [1] аналізується феномен «дуалізму» МТД – поєднання її підтримувального та стимулюючого ефектів. Автори пропонує підходи до оцінювання результативності технічної допомоги, наголошуючи на важливості інституційних змін.

У цей самий період з'являються роботи, які розглядають вплив міжнародної допомоги на окремі сфери розвитку держави. Так, Н.О. Сидоренко (2019) [2] досліджує роль міжнародних програм підтримки в посиленні державної політики, соціальних реформ та економічної стабільності. У цих дослідженнях акцент робиться на тому, що ефективність допомоги залежить від взаємодії урядових структур і донорських організацій.

У 2020–2024 роках, особливо після 2022 року, інтерес до теми значно зріс. Публікації Г. Дугінець, К. Ніжейко. (2022) [3] аналізують роль технічної допомоги в контексті повоєнної відбудови. Вчені підкреслюють, що міжнародна підтримка стає ключовим інструментом модернізації критичної інфраструктури, розвитку людського капіталу і зміцнення обороноздатності.

Окремим напрямом досліджень у 2022–2024 роках є бухгалтерський та податковий облік грантів і цільової допомоги. Тут вирізняються праці Л.В. Чижевської (2024) [4], де розглядаються особливості визнання державних

грантів у неприбуткових організаціях, а також практичні проблеми документування та звітності, що постали в умовах значних обсягів міжнародної фінансової підтримки.

У 2019–2024 роках помітно активізувалася участь науковців у конференціях, де щороку захищаються десятки тез та аналітичних доповідей щодо організації міжнародної допомоги, механізмів її розподілу, контролю та результативності. Такі матеріали є особливо цінними, оскільки відображають актуальні тенденції та практичний досвід співпраці донорів і державних установ.

Загалом, сучасні українські дослідження (особливо після 2022 року) змістили акцент із загальноекономічних характеристик до прикладних аспектів: обліку, моніторингу, управління проектами, оцінки ефективності, прозорості використання коштів. Ці праці формують методологічну основу, яку можна використовувати для аналізу історичної еволюції міжнародної цільової допомоги в Україні. Авторів та короткий опис їх робіт розглянути можна у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Структуровані наукові аналітичні дослідження присвячені міжнародній
цільовій допомозі

№	Автор(и)	Рік	Тип	Назва / короткий опис
1	К.І. Антонюк	2019	Стаття	«Дуалізм міжнародної технічної допомоги» — аналіз сутності МТД, методів оцінки ефективності.
2	Н.О. Сидоренко	2019	Стаття	«Роль міжнародної допомоги Україні в сфері...» — аналіз цільових програм підтримки та інституційної спроможності.
3	Г. Дугінець, К. Ніжейко	2022	Стаття	«Міжнародна технічна допомога в повоєнній відбудові України» — концептуальний аналіз підходів (важливо після 2022).
4	І.О. Гордєєва	2023	Стаття	«Міжнародна технічна допомога Україні: стан та перспективи» — статистичний аналіз обсягів МТД 2010–2023, критика координації.
5	Л.В. Чижевська	2024	Стаття (PDF)	«Визнання та облік державних грантів у неприбуткових організаціях» — практичні проблеми відображення грантів в обліку.
6	Інші аналітичні/практичні публікації (бухоблік грантів)	2022–2025	Практичні огляди/статті	Огляди з податкового й бухгалтерського обліку грантів; практичні інструкції для бухгалтерів/ОГС.

7	Матеріали конференцій (різні університети)	2019–2024	Тези / збірники	Збірники тез міжнародних/всеукраїнських конференцій з обліку, міжнародного співробітництва та МТД (КПІ, КНУБА, ЛНТУ тощо).
8	Тематичні дослідження (ResearchGate та репозитарії)	2020–2022	Доповіді/статті	Роботи, присвячені МТД у повоєнній відбудові та практичній координації донорів.

Примітка: систематизовано автором на основі джерел [1;2;3;4;5]

Питання державної фінансової підтримки бізнесу та її впливу на економічну стабільність активно розглядаються і зарубіжними дослідниками. Так, Crawford J., Cui Z.-Y. A. та Kewley D. систематизували міжнародний досвід надання урядових позик і гарантій для розвитку малих та середніх підприємств, визначивши ключові чинники ефективності державного фінансування [6]. У свою чергу, Gai L., Arcuri M. C. та Ielasi F. доводять, що державна фінансова підтримка позитивно впливає на фінансову стійкість підприємств, знижуючи ризики кризових явищ та сприяючи їх адаптації до економічних викликів [7].

Обліково-аналітичне забезпечення цільового фінансування – це комплекс теоретичних і практичних підходів до організації обліку, аналізу та контролю за цільовим використанням фінансових ресурсів, наданих для реалізації конкретних проєктів, програм чи завдань. Ця система є важливою частиною управління фінансами як у державному, так і в приватному секторі.

Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення цільового фінансування:

1. Сутність цільового фінансування: Цільове фінансування – це форма фінансової підтримки, яка надається на виконання певних завдань або проєктів. Воно може здійснюватися з державних фондів, коштів підприємств чи організацій, грантів або благодійних внесків. Особливістю є чітке визначення мети і умов використання коштів.

2. Мета обліково-аналітичного забезпечення: Основна мета полягає у забезпеченні достовірної та повної інформації для управлінських рішень, контролю за ефективним і цільовим використанням коштів, а також у забезпеченні прозорості перед донорами чи інвесторами.

3. Основні завдання:

- відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з отриманням і використанням цільового фінансування;
- аналіз ефективності використання коштів відповідно до затверджених планів і нормативів;
- підготовка звітності для зацікавлених сторін;
- запобігання нецільовому використанню ресурсів.

4. Сутність обліково-аналітичного забезпечення цільового фінансування полягає в організації системи збору, обробки, збереження та аналізу інформації, необхідної для ефективного управління, контролю та звітності щодо фінансових ресурсів, які надаються на конкретні цілі.

Нормативно-правове регулювання обліково-аналітичного забезпечення цільового фінансування визначає правила, принципи та вимоги щодо ведення бухгалтерського обліку, звітності та аналізу операцій, пов'язаних із цільовими коштами. Це регулювання залежить від національного законодавства, міжнародних стандартів і специфічних умов донорів або грантодавців.

Нормативно-правове регулювання цільових фінансових потоків частково вирішує питання їх обліково-аналітичного і контрольного забезпечення. Однак, на етапі отримання грантів, виникає ряд питань щодо їх документального оформлення і правильного відображення на рахунках бухгалтерського обліку, визнання, класифікації, оцінки і фокусування у різних формах звітності – фінансовій на основі МСФЗ, фінансовій на основі НП(С)БО, в податкових Деклараціях з податку на додану вартість і податку на прибуток, управлінській для прийняття стратегічних та оперативних рішень.

На сьогодні нормативна база з питань обліку цільового фінансування в Україні включає в себе низку законодавчих та регуляторних актів. Ці акти встановлюють правила бухгалтерського обліку, звітності та оподаткування цільового фінансування. Найбільш важливими є : Податковий кодекс України, Закони України, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та Міжнародні стандарти фінансової звітності (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Нормативна база обліку цільового фінансування в Україні

Нормативний документ	Що регулює (у контексті цільового фінансування)
Податковий кодекс України	Визначає порядок оподаткування отриманих коштів цільового призначення, в т. ч. грантів (особливо у частині податку на прибуток та ПДВ).
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	У статтях 16 і 17 описано принципи ведення бухгалтерського обліку, включаючи документування цільового фінансування.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»	Містить правила визнання доходу, зокрема доходу від цільового фінансування (наприклад, коли грант визнається як дохід).
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Регламентує облік витрат, у т. ч. витрат, що здійснюються за рахунок цільових коштів.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»	Визначає, як обліковуються фінансові активи та зобов'язання, включаючи зобов'язання за договорами цільового фінансування.
МСФЗ (IAS) 20 «Облік державних грантів та розкриття державної допомоги. International Accounting Standard 20 – Accounting for Government Grants and Disclosure of Assistance»	Міжнародний стандарт, що визначає правила обліку грантів та іншої цільової допомоги, зокрема іноземної фінансової допомоги.
МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти». International Financial Reporting Standard 9 – Financial Instruments	Встановлює вимоги до класифікації, оцінки та обліку фінансових активів, включаючи допомогу, надану у формі фінансових інструментів.

Примітка: Систематизовано автором на основі джерел [8;9;10;11;12].

Кошти цільового фінансування і цільових надходжень – це кошти, які підприємство отримує чітку визначену мету (згідно з установленими умовами витрачання, затвердженими планами та кошторисами тощо).

Для таких «серйозних» коштів діють свої правила обліку. Цільове фінансування не визначається доходом, доки не буде підтверджено, що воно буде отримано і підприємство виконує умови такого фінансування (п. 16 НП(с)БО 15).

Тільки після цього сума цільового фінансування підлягає включенню до доходу. Проте момент його відображення в кожному випадку може бути різним залежить від того, для яких цілей і коли надходить фінансування (див. рис. 1.1. Відображення цільового фінансування)

Рис. 1.1. Відображення цільового фінансування

Примітка: Систематизовано автором на основі джерел [9]

Спільним є тільки те, що згідно з принципом нарахування та відповідності доходів і витрат залучені кошти будуть визнані доходом у міру визнання витрат, пов'язаних з цільовим фінансуванням.

Обліково-аналітичне забезпечення підвищує довіру донорів, інвесторів і держави, оскільки прозорий облік запобігає нецільовому використанню ресурсів і покращує фінансове планування. Швидкі економічні та технологічні зміни потребують удосконалення методів обліку й аналізу, а сучасні ІТ підсилюють їх ефективність. Система має враховувати специфіку різних джерел фінансування та їхні вимоги. Отже, обліково-аналітичне забезпечення відіграє ключову роль у фінансовому управлінні, забезпечуючи виконання цільових завдань, контроль витрат і звітність.

1.2 Сутність та нормативно-правове регулювання обліково-аналітичного забезпечення міжнародної цільової допомоги суб'єктам господарювання.

Цільове фінансування – це кошти, отримані підприємством для здійснення заходів цільового призначення.

Сутність цільового фінансування наведена в описі рахунку 48 «Цільове фінансування, цільові надходження», наведеного в Інструкції № 291. На рахунку 48 ведеться облік і узагальнення інформації про наявність і рух засобів фінансування заходів цільового призначення (у тому числі отримана гуманітарна допомога).

Облік міжнародного цільового фінансування потребує чіткого контролю за використанням коштів, окремого обліку надходжень і витрат та регулярної звітності перед донорами й контролюючими органами.

Ми проаналізували типові проведення та сформуvalи облікову схему цільового фінансування наведено на схемі 1.1

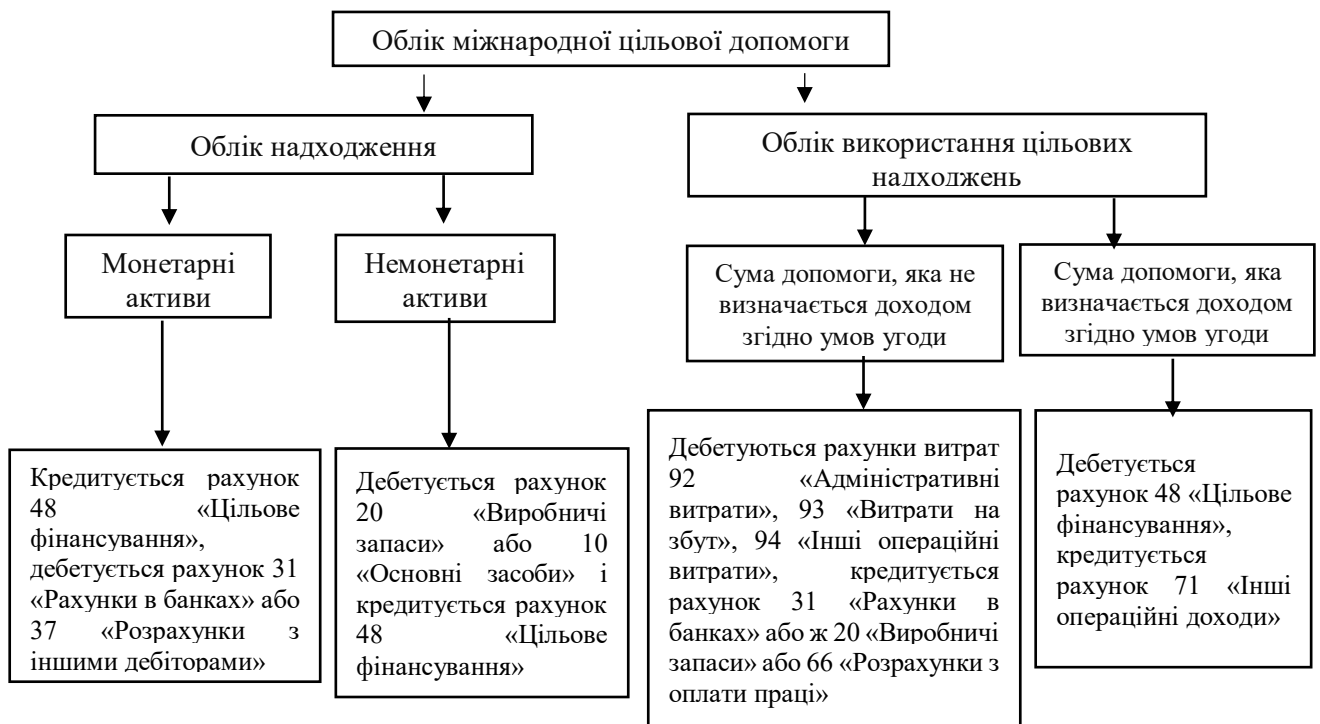

Схема. 1.1. Облікова схема цільового фінансування.

Примітка: Розроблено автором на основі джерела: [13;14].

Використані для статутної діяльності кошти та матеріальні цінності

списуються за кредитом відповідних рахунків у кореспонденції з рахунком 23 «Виробництво». Одночасно їх вартість відображається як дохід: дебет рахунку 48 «Цільове фінансування» і кредит субрахунку 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів». Тобто гуманітарна допомога, яку організація використовує для власних потреб, списується на витрати з паралельним визнанням доходу.

У процесі залучення міжнародного цільового фінансування підприємства нерідко стикаються з явищем курсових різниць. Це пов'язано з тим, що такі надходження часто здійснюються в іноземній валюті, а господарська діяльність ведеться у національній валюті – гривні.

У випадку з цільовим фінансуванням курсова різниця виникає: на дату зарахування коштів на валютний рахунок; на дату їх використання; на кінець звітного періоду при перерахунку залишків на валютних рахунках.

Відповідно до НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» курсові різниці визнаються: доходами – у випадку позитивної курсової різниці; витратами – у разі від'ємної різниці [16].

Проте, якщо йдеться про цільове фінансування, яке згідно з НП(С)БО 15 «Доходи» може визнаватися доходом лише в частині використаних за призначенням коштів, курсова різниця також має специфічний порядок обліку.

Основними моментами є те, що кошти, отримані у валюті, обліковуються на рахунку 31 «Рахунки в банках» (в аналітиці – валютні рахунки) і сума зобов'язання щодо цільового фінансування (рахунок 48) визначається у гривнях на дату надходження.

Враховуючи масштабність фінансової допомоги, яку здійснюють міжнародні агенства, підвищення на законодавчому рівні відповідальності за її витрачання, можна виокремити деякі аспекти документального супроводу таких операцій та наслідки нецільового використання гуманітарної допомоги.

Підставою для бухгалтерського обліку операцій з отримання, списання чи передачі активів є первинні документи. Отриману гуманітарну допомогу у вигляді коштів або матеріальних цінностей відображають за дебетом рахунків грошових коштів, товарів чи запасів. Процедура визнання допомоги гуманітарною розпочинається з письмової пропозиції донора (дарчого листа) та письмової згоди отримувача, які хоча й не є первинними документами, але

необхідні для прозорого оформлення допомоги.

Первинним документом для оприбуткування допомоги є інвойс, за умови що він містить усі обов'язкові реквізити. Однак інвойс не завжди може виконувати цю роль, тому альтернативою є акт приймання-передачі гуманітарної допомоги, який легше адаптувати до вимог первинних документів. У разі отримання матеріальної допомоги від іноземного донора до інвойсу або акта додають митну декларацію та міжнародну товарно-транспортну накладну. Попри скасування спеціального документування та звітності щодо гуманітарної допомоги, складання первинних документів для бухгалтерського обліку залишається обов'язковим. Крім того, у зв'язку із законодавчо визначеною відповідальністю за нецільове використання гуманітарної допомоги, правильне документування її руху набуває особливої важливості.

Звітність про цільове фінансування подається у Примітках до фінансової звітності. Отримувачі міжнародної допомоги звітують донорам за умовами договору.

На рахунок податкового обліку цільового фінансування можна сказати те, що гранти та міжнародна допомога не оподатковується ПДВ та податком на прибуток, якщо вона використовується за призначенням, але якщо ці кошти використанні не за призначенням, їх потрібно включити до оподаткованого доходу.

Через війну не всі організації можуть вчасно вести облік і оформлювати первинні документи. У зв'язку з цим Мінфін, посилаючись на Положення №88, визначив правила документального оформлення в таких ситуаціях.

Зокрема, якщо на момент завершення складання облікових регістрів підприємство не отримало первинний документ від контрагента, операцію можна відобразити на підставі внутрішнього акта. Його складає відповідальна посадова особа за умови, що така процедура передбачена правилами документообігу підприємства

У подальшому, коли від контрагента надійде первинний документ, дані в бухгалтерському обліку коригуються. Обсяг операції визначається як різниця між оцінкою за внутрішнім документом (актом) та фактичними даними первинного документа від контрагента.

Дані з первинних документів відображаються у бухгалтерських регістрах методом подвійного запису, а господарські операції фіксуються в періоді їх фактичного здійснення. Якщо документи контрагентів відсутні, підприємство повинно оформити внутрішні первинні документи – бухгалтерські довідки.

Основні принципи обліку цільового фінансування характеризуються, тим що, кошти використовуються лише за призначенням; доходи визнаються після виконання умов їх використання; надходження та витрати обліковуються окремо; отримувач зобов'язаний звітувати перед донором фінансово й аналітично.

Облік цільового фінансування потребує ретельного контролю за використанням грантових коштів, що є важливим для некомерційних, освітніх та благодійних організацій. Внутрішній контроль забезпечують: головний бухгалтер – веде точний і розмежований облік надходжень та витрат; грант-менеджер – контролює виконання умов гранту й дотримання бюджету; ревізійна комісія або внутрішній аудитор – перевіряють відповідність внутрішній політиці.

Зовнішній контроль здійснюють донори, які вимагають регулярної фінансової та описової звітності, визначають строки й формат подання, а також потребують підтвердження витрат первинними документами. До контролю можуть залучатися й незалежні аудитори, призначені донорами або організацією, щоб перевірити відповідність обліку та використання коштів умовам договору.

Регулярна та прозора звітність, а також належний облік – запорука довіри з боку донорів і можливість отримання фінансування в майбутньому.

Отже, облік цільового фінансування у період війни є важливою складовою фінансової стійкості держави. Він забезпечує прозоре й раціональне використання міжнародної, благодійної та гуманітарної допомоги, запобігає зловживанням і підтримує довіру донорів. Навіть за спрощених процедур обов'язковими залишаються документування та цільове використання коштів, що є необхідною умовою ефективного управління ресурсами в умовах воєнного стану.

1.3 Облікові процедури супроводу грантового фінансування

У сучасних умовах розвитку економіки та суспільства особливого значення набувають різні форми фінансового забезпечення діяльності підприємств, організацій і громадських ініціатив.

Найпоширеніша форма підтримки суспільно важливих, наукових, освітніх та інноваційних проєктів у сучасному світі є грантове фінансування. Воно забезпечує можливість реалізації ініціатив, які спрямовані на розвиток суспільства, економіки, культури, екології та науки, надаючи організаціям і окремим виконавцям доступ до фінансових ресурсів без необхідності їх повернення. Гранти виступають ефективним інструментом стимулювання творчого потенціалу, міжнародної співпраці та впровадження нових ідей, які мають суспільну цінність. Такий вид фінансування ґрунтується на принципах прозорості, підзвітності та цільового використання коштів, що робить його важливою складовою розвитку сучасної фінансової системи та інноваційної діяльності.

У 2025 році грантове фінансування в Україні стає одним із ключових інструментів підтримки бізнесу, інновацій та соціальних ініціатив. Це спрямовано на стимулювання економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та інтеграцію України у світовий економічний простір.

Грантове фінансування – це форма цільового фінансування, за якої кошти надаються юридичним або фізичним особам (зазвичай неприбутковим організаціям, закладам освіти, науковим установам, підприємствам чи громадським ініціативам) на безповоротній основі для реалізації певного проєкту, програми чи дослідження. Основна мета грантового фінансування полягає у підтримці суспільно значущих ідей, інновацій, наукових відкриттів, освітніх чи соціальних ініціатив, що сприяють розвитку держави, громади або певної галузі. Гранти можуть надаватися міжнародними організаціями, фондами, урядами іноземних держав, приватними донорами, бізнес-структурами або державними інституціями в межах спеціальних програм підтримки.

Грантове фінансування має низку характерних рис. По-перше, кошти виділяються на конкурсній основі: організації подають заявки з описом проєкту, його мети, очікуваних результатів, бюджету та термінів реалізації. Рішення про

надання гранту приймається донором на основі відповідності проєкту вимогам програми, актуальності теми та потенційного суспільного ефекту. По-друге, грант має чітке цільове призначення – його використання суворо контролюється, а отримувач зобов'язаний звітувати про кожен етап виконання проєкту та про витрачені кошти. Усі витрати мають бути документально підтверджені відповідно до умов договору або грантової угоди. У разі порушення цільового використання коштів грант може бути скасований, а отримувача зобов'язують повернути фінансування.

Важливою складовою грантового фінансування є система обліково-аналітичного забезпечення. У бухгалтерському обліку грантові кошти визнаються як цільове фінансування, що має спеціальний порядок відображення: на окремих рахунках ведеться облік надходжень, використання та залишків коштів. Аналітичний облік дозволяє відстежувати рух кожної гривні гранту, контролювати відповідність витрат бюджету проєкту та формувати звітність для донора. До аналітичної роботи входить також оцінка ефективності реалізації гранту – аналіз досягнутих результатів, оцінка впливу на цільову аудиторію, визначення економічної та соціальної результативності.

Грантове фінансування посідає важливе місце у забезпеченні розвитку наукових, освітніх, соціальних, економічних та інноваційних проєктів. Гранти надаються міжнародними організаціями, державними фондами, благодійними установами чи приватними інституціями на безповоротній основі, за умови використання отриманих ресурсів відповідно до чітко визначених цілей. Саме тому система обліку грантів має забезпечувати прозорість, контрольованість та достовірність інформації про рух і використання коштів.

У бухгалтерському обліку грант розглядається як форма цільового фінансування, що супроводжується встановленими умовами, строками реалізації та вимогами до документального підтвердження витрат. На відміну від звичайних доходів, грант визнається у бухгалтерському обліку не в момент отримання коштів, а в момент виконання умов щодо їх використання, тобто під час виникнення відповідних витрат.

Основними принципами бухгалтерського обліку грантів є:

- Цільовий характер – грантові кошти можуть бути використані виключно відповідно до затвердженого бюджету.
- Документальне підтвердження – кожна господарська операція за грантом повинна мати первинний документ, що відповідає вимогам донора та законодавства.
- Окремий облік – ведення окремої аналітики за проєктами, статтями витрат та договорами.
- Достовірність та контрольованість – дані обліку мають дозволяти провести аудит або фінансовий моніторинг у будь-який момент.
- Визнання доходів за методом відповідності – доходи визнаються у межах понесених витрат.

Етап отримання гранту є ключовим у формуванні системи обліково-аналітичного забезпечення грантового фінансування. Саме на цьому етапі закладаються основи подальшого контролю за рухом коштів, їх цільовим використанням і своєчасною звітністю перед донором. Отримання гранту передбачає комплекс організаційних, документальних і бухгалтерських дій, що забезпечують правильність і прозорість усього подальшого облікового процесу.

Перш за все, організація реєструє грантову угоду або договір про надання фінансування. Цей документ визначає ключові параметри: суму гранту, строки реалізації проєкту, дозволені статті витрат, вимоги до звітності, порядок перерахування коштів та можливі санкції у разі порушення умов. Важливо забезпечити юридичну перевірку угоди, оскільки саме вона формує правові рамки бухгалтерського відображення операцій.

Грантові угоди містять бюджет проєкту, опис допустимих витрат, порядок закупівель, вимоги до звітності, форми фінансових звітів та процедури контролю. Кожен із цих елементів впливає на побудову облікових процедур.

Наступним кроком є відкриття окремого банківського рахунку для обслуговування гранту. Такий підхід дозволяє виокремити грантові кошти від інших фінансових надходжень організації, забезпечує прозорість руху коштів та значно полегшує подальший аудит. У багатьох грантових програмах відкриття окремого рахунку є обов'язковою умовою.

Після налаштування фінансової інфраструктури формується деталізований бюджет проєкту. До бюджету включаються всі заплановані витрати, розбиті за статтями, підрозділами, періодами та іноді за відповідальними особами. Бюджет є основою для контролю за цільовим використанням коштів і слугує орієнтиром для бухгалтерії при відображенні витрат.

Також на етапі отримання гранту видаються внутрішні накази: про створення проєктної групи, призначення керівника проєкту, визначення відповідальних за фінансовий і бухгалтерський супровід. Ці документи підтверджують відповідальність конкретних осіб та сприяють підвищенню дисципліни використання ресурсів.

У бухгалтерському обліку отримані грантові кошти відображаються як цільове фінансування. Важливо підкреслити, що на момент надходження коштів вони не визнаються доходом, оскільки організація ще не виконала умов грантової угоди. Тому отримання гранту відображають на рахунках зобов'язань із поступовим визнанням доходу у міру понесення відповідних витрат.

Доходи за грантом визнаються поступово, у міру здійснення витрат, що фінансуються грантом. Це забезпечує відповідність доходів витратам звітного періоду, що є ключовою вимогою МСБО 20 та НП(С)БО для цільового фінансування.

Нижче у структурованій таблиці 1.3., можна розглянути узагальнені основні облікові процедури грантів та грантового фінансування.

Таблиця 1.3.

Основні облікові процедури грантів та грантового фінансування

Етап обліку гранту	Зміст процедури	Основні документи	Особливості відображення в обліку
1. Отримання гранту	Реєстрація грантової угоди, відкриття окремого рахунку, формування бюджету проєкту, призначення відповідальних осіб	Грантова угода, лист донору, кошторис, накази по установі	Отримані кошти відображаються як цільове фінансування; дохід не визнається до виконання умов
2. Використання грантових коштів	Проведення закупівель, оплата праці, послуг, обладнання, виконання заходів згідно бюджету	Договори, акти виконаних робіт, накладні, платіжні документи, внутрішні акти	Аналітичний облік ведеться за проєктами і статтями; витрати мають повністю відповідати бюджету

3. Визнання доходів за грантом	Визнання доходів пропорційно понесеним витратам або через амортизацію активу, придбаного за грантові кошти	Реєстри витрат, бухгалтерські довідки	Дохід визнається за принципом відповідності: Дт 48 – Кт 745
4. Звітність за грантом	Формування фінансової, наративної та аналітичної звітності; подання документів донору; за потреби — аудит	Фінансові звіти, описові звіти, бюджет–факт таблиці, первинні документи	Звітність повинна повністю узгоджуватися з даними бухгалтерського обліку
5. Закриття гранту	Підготовка фінального пакету звітів, повернення залишків коштів, архівація документів	Фінальний звіт, акти закриття, банківські довідки	Невикористані кошти повертаються; завершення відображається у списанні цільового фінансування

Примітка: Систематизовано автором на основі джерел [15;16;18;19;20]

Гранти відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку науки, освіти, культури, екологічних ініціатив, малого бізнесу та громадського сектору. Вони стимулюють інновації, сприяють міжнародній співпраці, забезпечують доступ до ресурсів для тих організацій чи осіб, які мають ідеї, але не мають власного фінансування для їх реалізації. Завдяки грантам створюються нові продукти, технології, освітні програми, культурні події та соціальні проєкти. Отже, грантове фінансування є важливим механізмом підтримки розвитку суспільства, що поєднує фінансову допомогу, прозорість, підзвітність і стратегічне планування для досягнення позитивних соціально-економічних змін.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ

2.1 Аналіз стану надходжень міжнародної цільової допомоги від країн донорів суб'єктам господарювання.

На сьогоднішній день, в умовах повномасштабної війни роль бухгалтерського обліку істотно посилилась, що зумовило підвищення рівня її відповідальності перед українським суспільством та міжнародною економічною спільнотою. У контексті післявоєнного відновлення країни бухгалтерський облік набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує прозорість, підзвітність та контроль за використанням фінансових ресурсів.

Відбудова інфраструктурних об'єктів, які були пошкоджені чи зруйновані внаслідок воєнних дій, уже здійснюється та поступово переходить у фазу активного масштабування. З розширенням обсягів відновлювальних робіт з'являються нові механізми, інструменти та підходи до залучення міжнародного цільового фінансування. Це вимагає удосконалення облікових процедур, впровадження сучасних методів контролю та адаптації нормативної бази до вимог міжнародних донорів.

Відновлення після наслідків війни потребує значних фінансових ресурсів, і багато міжнародних організацій надають підтримку країнам, які постраждали від військових конфліктів. Ці агенції займаються фінансуванням відбудови інфраструктури, соціальних програм, медичних закладів, підтримки бізнесу та інших ініціатив, спрямованих на економічне відновлення.

Надходження міжнародної цільової допомоги від країн-донорів є вагомим інструментом підтримки національної економіки, особливо в умовах воєнних дій, нестабільності чи масштабних відновлювальних процесів. Таке фінансування спрямовується на забезпечення життєво важливих потреб,

модернізацію інфраструктури, реалізацію інноваційних проєктів, підтримку бізнесу, розвиток соціальної сфери та стимулювання економічного зростання.

Міжнародна цільова допомога має характер безповоротного фінансування, яке надається суб'єктам господарювання на умовах суворої цільової спрямованості та відповідності умовам донорів. Фінансування здійснюється у формі грантів, субсидій, технічної допомоги, інвестиційних внесків та інших інструментів, які передбачають використання коштів виключно на визначені цілі. Основними донорами виступають уряди іноземних держав, міжнародні фінансові організації, фонди розвитку та благодійні структури.

З початку повномасштабної війни у 2022 році міжнародні партнери надали Україні понад 100 мільярдів доларів США фінансової допомоги для підтримки державного бюджету, соціальних програм та відновлення інфраструктури. Більше 30% цієї суми було надано у формі грантів, тобто безповоротної допомоги. Найбільші країни-донори, які здійснювали міжнародну фінансову допомогу для України за час війни з 2022-2024 рр. наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Найбільші донори України за 2022-2024 рр.

Донор	Загальна сума допомоги (млрд. \$)	Частка від загальної суми (%)
Європейський Союз	40,5	40,5%
США	28,2	28,2%
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	11,4	11,4%
Японія	6,3	6,3%
Канада	5,4	5,4%
Світовий банк	3,2	3,2%
Велика Британія	2,0	2,0%
Німеччина	1,7	1,7%
Норвегія	0,3	0,3%

Примітка: систематизовано авторами на основі джерел [21; 22]

Додатково, у 2024 році Республіка Корея вперше надала Україні 100 млн доларів США пільгового фінансування для підтримки соціальних послуг. Ця міжнародна фінансова допомога була спрямована на покриття дефіциту державного бюджету, фінансування соціальних програм (пенсії, допомога ВПО тощо), на відновлення критичної інфраструктури та для підтримки енергетичної безпеки, закупівлі обладнання.

На рис. 2.1 наведено структуру міжнародної фінансової допомоги Україні у розрізі країн донорів.

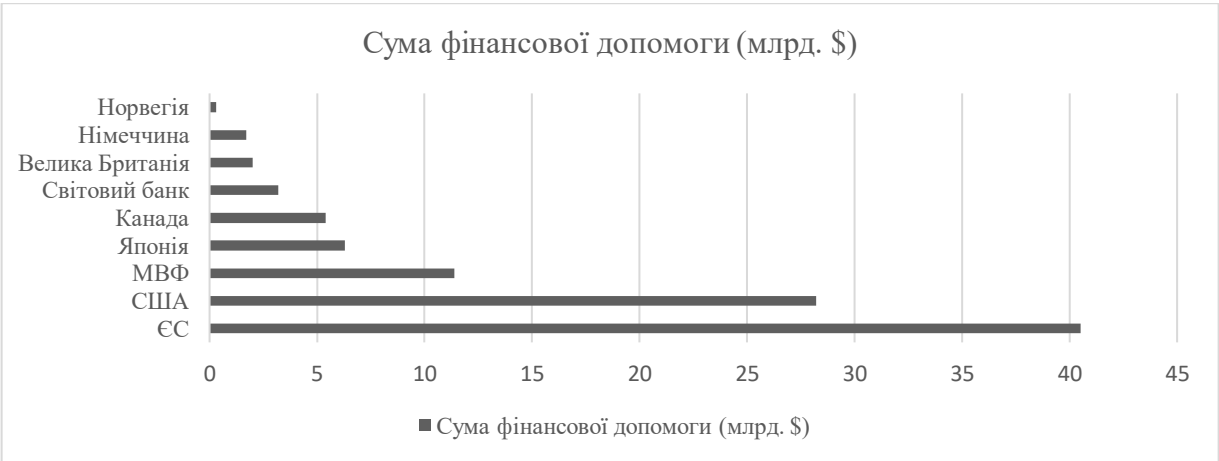

Рис. 2.1. Рейтинг серед країн союзників у цільовому фінансуванні під час війни за 2022-2024 рр.

Примітка: сформовано авторами на основі джерел : [21; 17; 23; 24]

Як можна побачити найбільший внесок зробив ЄС та США, але значний вклад зробили МВФ, Японія, Канада та інші союзники.

Ще існує кілька основних міжнародних агентств, які займаються цільовим фінансуванням у різних сферах, таких як економічний розвиток, соціальні ініціативи, охорона здоров’я, освіта, екологія тощо. Основні міжнародні організації, які на сьогодні працюють в Україні для міжнародної фінансової допомоги наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Основні міжнародні організації та їх допомога

Організація	Функція та характеристика	Проекти
1	2	3
Світовий банк (World Bank)	Це основний міжнародний фінансовий інститут, що надає кредити та гранти країнам, які розвиваються, для реалізації інфраструктурних, освітніх, соціальних та екологічних проєктів	3 лютого 2022 року Світовий банк мобілізував понад 57 млрд \$, з яких 47 млрд \$ вже було виплачено.
Міжнародний валютний фонд (IMF)	Забезпечує фінансову підтримку країнам для стабілізації економіки, реформування фінансового сектору та боротьби з кризами.	У березні 2023 року затверджено 48-місячну програму EFF на 15,6 млрд \$ як частину загального пакету підтримки на 115 млрд \$.
Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD)	Фінансує проєкти, спрямовані на розвиток ринкової економіки, підтримку підприємництва та інфраструктурні зміни, особливо в країнах Центральної та Східної Європи.	Загальні інвестиції понад 6,4 млрд євро з початку війни
Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)	Фінансує гуманітарні, економічні та соціальні проєкти в країнах, що розвиваються.	Загальне фінансування понад 10,3 млрд \$, включаючи 3,9 млрд \$ прямої бюджетної підтримки та 1,05 млрд \$ на економічний розвиток

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Програма розвитку ООН (UNDP)	Забезпечує гранти та технічну підтримку в сферах боротьби з бідністю, зміни клімату, соціального розвитку.	Фінансування 20,79 млн \$ від Республіки Корея на проекти раннього відновлення
Глобальний екологічний фонд (GEF)	Фінансує екологічні проекти, спрямовані на збереження біорізноманіття, захист клімату, боротьбу із забрудненням.	«Creating Markets for Renewable Power in Ukraine» з грантом 8,45 млн \$ та співфінансуванням 106,5 млн. \$
Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO) та Глобальний фонд (Global Fund)	Фінансують програми боротьби з ВІЛ/СНІДом, малярією, туберкульозом, розвиток систем охорони здоров'я.	Потреби фінансування на 2025 рік: 68,4 млн. \$ для задоволення потреб у сфері охорони здоров'я населення, постраждалого від конфлікту
Horizon Europe (ЄС)	Програма ЄС, що фінансує наукові дослідження та інновації в різних сферах.	172 проекти з фінансуванням 50 млн. євро, відкриття офісу у Києві у 2023 році для підтримки українських дослідників та інноваторів.
Міжнародна фінансова корпорація (IFC)	Надає фінансування для розвитку приватного сектора в країнах, що розвиваються	Пакет підтримки: 2 млрд \$ для українського приватного сектору, з яких 760 млн. \$ мобілізовано від партнерів
Фонд «Горизонт 2020» та Erasmus+ (ЄС)	Horizon 2020 підтримує наукові проекти, а Erasmus+ фінансує освітні ініціативи, стажування та обміни.	Україна брала участь у 233 проектах з фінансуванням 49 млн. євро

Примітка: Узагальнено автором на основі джерела [23;24;25]

Ці агентства відіграють ключову роль у глобальному фінансуванні соціально значущих проектів, підтримці економіки, що розвиваються, та боротьбі з глобальними викликами.

Особливості міжнародного цільового фінансування різних організацій створюють значний вплив на ведення обліку. Різноманітність специфіки діяльності організацій та установ, котрі отримують гранти, ускладнює адаптацію актуальних методик обліку цільового фінансування для вирішення проблем управління ними. Джерелами міжнародного цільового фінансування під час війни є – гранти, кредити та гуманітарна допомога від іноземних урядів, міжнародних організацій (Світовий банк, ЄС, ООН, МВФ).

Згідно з показниками Україна отримує значну міжнародну цільову допомогу. Деяка з них спрямована на забезпечення обороноздатності, функціонування критичної інфраструктури та підтримку соціально вразливого населення. Країни-партнери, міжнародні фінансові інституції та донорські фонди надають фінансування як у формі грантів, так і у вигляді пільгових

кредитів, гуманітарних поставок, обладнання та технічної допомоги. Така підтримка має безповоротний або умовно-поворотний характер і спрямовується на вирішення найбільш нагальних потреб держави.

Важливим компонентом цільової допомоги є підтримка економічної стабільності та відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури. Кошти міжнародних донорів спрямовуються на будівництво та ремонт доріг, мостів, енергооб'єктів, медичних та освітніх установ, а також на забезпечення функціонування місцевих громад. У межах різних програм виділяються ресурси на розвиток малого й середнього бізнесу, підтримку зайнятості та відновлення виробничих потужностей.

Окрему увагу донори приділяють прозорості та ефективності використання фінансування. Допомога надходить у межах визначених програм і супроводжується вимогами щодо звітності, аудиту, дотримання процедур закупівель та стандартів управління. Такий підхід забезпечує контроль за цільовим використанням ресурсів і сприяє зміцненню довіри міжнародних партнерів до України в умовах війни.

Можна виокремити проблеми надходження та обліку міжнародної цільової допомоги під час війни на підприємствах. А саме:

1. Порушення логістичних ланцюгів;
2. Проблема нестачі сировини;
3. Зростання витрат на енергоресурси та транспорт;
4. Ризики фізичного знищення виробничих потужностей;
5. Втрата традиційних ринків збуту;
6. Ускладнення виходу на нові ринки, що зменшує конкурентоспроможність та знижує обсяг виробництва;
7. Кадровий дефіцит, зумовлений мобілізацією працівників, міграцією населення та психологічним навантаженням на персонал.

Також, підприємства стикаються з труднощами у доступі до фінансування, оскільки банки посилюють вимоги, а інвестори зменшують активність через високі ризики. Навіть за наявності міжнародного цільового фінансування необхідно виконувати складні процедурні вимоги донорів, що потребує додаткових ресурсів та часу. Це ускладнює реалізацію інноваційних проєктів і

модернізацію виробництва. Нестабільність економічного середовища також обмежує розвиток підприємств, ускладнює планування та стримує стратегічне зростання.

Надходження міжнародної цільової допомоги є складним процесом, який потребує дотримання визначених процедур, прозорого обліку та ефективного внутрішнього контролю. Співпраця з донором починається з підготовки заявки чи проєктної пропозиції, де обґрунтовується потреба у фінансуванні та подаються бюджет і очікувані результати. Після схвалення підписується грантова або фінансова угода, що визначає умови надання коштів, порядок їх використання та вимоги до звітності.

Підприємство відкриває окремий рахунок для грантових коштів, налаштовує аналітичний облік та затверджує внутрішні правила їх використання. Надходження коштів відображається як цільове фінансування і визнається доходом у міру виконання умов проєкту.

Для контролю призначають відповідальних осіб, організовують систему внутрішнього контролю та документальне підтвердження всіх операцій – виписок, договорів, актів і звітів, що забезпечує прозорість і правильність використання міжнародної допомоги.

На практиці надходження цільової допомоги часто супроводжується відкриттям окремих банківських рахунків, створенням спеціальних проєктних груп, розробкою внутрішніх регламентів та удосконаленням системи управлінського та бухгалтерського обліку. Це дозволяє мінімізувати ризики змішування грантових коштів з іншими ресурсами, запобігти нецільовому використанню та забезпечити повну відтворюваність фінансових операцій.

У бухгалтерському обліку міжнародна цільова допомога класифікується як цільове фінансування і відображається на окремих аналітичних рахунках. Її визнання як доходу відбувається лише в момент виконання умов використання – тобто у міру здійснення витрат, що фінансуються коштами донорів. Такий підхід відповідає принципам прозорості та забезпечує відповідність між фінансуванням і фактичними результатами діяльності.

Особливості проведення обліку цільового фінансування під час війни зумовлені необхідністю забезпечення прозорості, оперативності та достовірності

відображення фінансових операцій в умовах нестабільної економічної ситуації. Військові дії призвели до зміни пріоритетів у використанні фінансових ресурсів, тому цільове фінансування набуло особливого значення як основний механізм підтримки обороноздатності держави, соціальної сфери, гуманітарних програм і відновлення зруйнованої інфраструктури. У таких умовах кошти надходять не лише від держави, а й від міжнародних організацій, благодійних фондів, волонтерських рухів та приватних донорів, що вимагає ретельного контролю за їх використанням і чіткого облікового відображення.

Надходження міжнародної цільової допомоги на підприємствах має чітко структурований і регламентований характер, оскільки від правильності організації цього процесу залежить прозорість використання ресурсів, виконання умов донорів та фінансова підзвітність підприємства. Підприємства, які залучають міжнародну допомогу, повинні забезпечити відповідність внутрішніх процедур вимогам грантодавців і чинного законодавства.

Узагальнюючи, все вищесказане, надходження міжнародної цільової допомоги є важливим фактором стабілізації та відновлення економіки, а також вимагає від суб'єктів господарювання високого рівня відповідальності, дотримання стандартів обліку та підзвітності, активної комунікації з донорами та ефективного управління отриманими ресурсами.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності на XXXX «XXXXXXXX»

У даній роботі досліджується діяльність XXXX «XXXXXXXX» як одного з провідних підприємств машинобудівної галузі в Україні. Аналізується виробничий цикл, економічна значущість, експортний потенціал та екологічні аспекти роботи компанії. Визначаються ключові чинники успішності підприємства та його інтеграція у міжнародні виробничі ланцюги.

XXXX «XXXXXXXX» є стратегічно важливим підприємством, що спеціалізується на виробництві роликів конічних підшипників. Завод розташований у м. Луцьк на вулиці Виробничій 34 і є частиною міжнародної корпорації SKF, що має понад сторічну історію розвитку в галузі підшипникових технологій.

AB SKF – шведська інтернаціональна машинобудівна компанія, найбільший в світі виробник підшипників, систем змащування і мехатроніки. Штаб-квартира компанії розташована в Гетеборзі. У 108 виробничих підрозділах якого працює 44 000 осіб. Компанія має найбільшу в галузі промислової дистриб'юторську мережу, яка налічує 17 000 дистриб'юторів у 130 країнах світу. SKF є однією з найбільших компаній Швеції та однією з найбільших публічних компаній світу.

Діяльність компанії в Україні представлена головним офісом представництва в Києві та філією представництва в Донецьку, двома інженерними бюро – в Краматорську і Маріуполі, а в Луцьку знаходиться підшипниковий завод «XXXXXXXX».

Підприємство «XXXXXXXX» володіє повним виробничим циклом, що включає обробку металу, постачаного у вигляді вагонних партій; виготовлення всіх компонентів підшипника; застосування сучасних технологій для забезпечення високих стандартів якості продукції.

Завод у Луцьку займає площу 440 тисяч квадратних метрів, що робить його найбільшим у структурі корпорації SKF. У 2010 році підприємство впровадило два нові виробничі канали, кожен з яких має потужність 4 мільйони одиниць продукції на рік. Інвестиції в ці проекти склали 7,2 мільйона євро.

Приватне акціонерне товариство «XXXXXXX», яке входить в корпорацію SKF, є єдиним в Україні виробником роликів конічних підшипників та компонентів до них.

Підприємство є потужним постачальником конічних підшипників для конвеєрних заводів–лідерів-виробників автомобільної техніки Європи, Америки та Азії, а також надійним постачальником компонентів (кілець після токарної обробки та роликів) для заводів корпорації SKF.

Успіх підприємства забезпечують сучасні технології та прогресивні моделі управління бізнесом (Six Sigma, Business Excellence тощо), що дозволяє ефективно вирішувати поточні проблеми та з впевненістю слідувати шляхом розвитку в майбутнє.

Статутний капітал на дату реєстрації, а саме 24 січня 1992 рік становив 316 873 907,50 грн. на сьогоднішній день керівником та підписантом є Волчок Богдан Анатолійович. Головним бухгалтером Душко Діна Олександрівна.

Підприємство має юридичну форму у вигляді приватного акціонерного товариства, ця форма характеризується наявністю акціонерного капіталу та обмеженою можливістю продажу акцій. При такій юридичній формі акції компанії знаходяться в обмеженому колі акціонерів та не розміщуються на відкритому ринку. Також обмін акціями здійснюється в межах цього обмеженого кола інвесторів.

Підприємство має повний виробничий цикл, починаючи з обробки металу, що надходить вагонами, і закінчуючи виготовленням усіх компонентів підшипника.

XXXX «XXXXXXX» приділяє велику увагу мінімізації впливу на екологію та дотримується системи стійкого розвитку SKF Care, яка охоплює бізнес, довкілля, працівників та громади.

На підприємстві працює понад 1100 осіб, а продукція експортується до більш ніж 20 країн світу, включаючи Німеччину, Італію, Швецію, Польщу та Іспанію. Ключовими клієнтами є провідні виробники автомобільної техніки, такі як MAN, Iveco, Scania, Meritor, Volkswagen, Getrag та Škoda.

З 2007 року компанія отримала право маркувати свою продукцію брендом SKF, що сприяло розширенню ринків збуту на Західну Європу, Північну та

Південну Америку, Азію та Японію. Внаслідок цього обсяги постачання до країн Європейського Союзу та Америки стабільно зростають.

Компанія активно реалізує політику сталого розвитку відповідно до концепції SKF Care, яка передбачає відповідальне ставлення до:

- Бізнес-процесів.
- Охорони навколишнього середовища.
- Працівників та місцевих громад.

Особлива увага приділяється заходам щодо мінімізації впливу виробництва на довкілля, що відповідає міжнародним екологічним стандартам.

Підприємство є одним з найбільших платників податків у Волинській області та робить значний внесок у розвиток регіону. XXXX «XXXXXXX» є ключовим підприємством у структурі машинобудівного комплексу України, що забезпечує значний внесок у національну економіку через високий рівень експорту, інноваційні технології та соціально відповідальну діяльність. Його інтеграція у міжнародні виробничі ланцюги підкреслює важливість підприємства у глобальній економіці та створює перспективи для подальшого розвитку.

У контексті діяльності XXXXXXXX особливу увагу слід приділити оцінці її майнового стану, оскільки структура та ефективність використання активів безпосередньо впливають на стабільність підприємства та його конкурентоспроможність. Визначення складу й динаміки майна компанії дає можливість глибше проаналізувати операційні процеси, оцінити рівень забезпеченості ресурсами та виявити потенційні резерви підвищення ефективності.

Існує значна кількість класифікаційних ознак майна. За участю в операційному процесі виділяють товарне майно, розрахунково-грошове майно, виробниче тощо. Вартість товарного майна визначають за сумою запасів і товарів, а розрахунково-грошового – за сукупністю дебіторської заборгованості, грошових коштів та інших оборотних активів. Виробниче майно охоплює всі активи, що беруть участь у виробничому процесі. Для аналізу структури майна застосовують вертикальний та горизонтальний аналіз.

Відносні показники майнового стану дають змогу оцінити ефективність формування та використання активів, передусім виробничих. Основні з них:

- частка оборотних виробничих фондів, що показує питому вагу виробничих запасів у складі оборотних активів;
- частка основних засобів в активах, яка характеризує обсяг фінансових ресурсів, вкладених в основні засоби;
- коефіцієнт зносу основних засобів, що відображає рівень їх фізичного та морального старіння;
- коефіцієнт оновлення основних засобів, який свідчить про інтенсивність їх відтворення;
- частка довгострокових фінансових інвестицій як індикатор значущості фінансових вкладень;
- коефіцієнт мобільності активів, що відображає співвідношення оборотних та необоротних активів.

Тлумачення цих показників залежить від галузевої специфіки підприємства: для торгівлі характерна висока мобільність активів і низька частка основних засобів, тоді як виробництво є капіталомістким. Позитивними тенденціями вважають оновлення основних засобів, оптимальне співвідношення оборотних і необоротних активів та зростання ефективності інвестицій.

Економічна ефективність використання основних засобів є важливою складовою загальної результативності функціонування виробничих ресурсів підприємства. Для її оцінювання застосовують систему натуральних і вартісних показників, а також співвідносні оцінки темпів зростання випуску продукції, обсягу основних засобів, фондоозброєності праці та її продуктивності. З огляду на це аналіз наявності та структури основних засобів ХХХХ «ХХХХХХХХ» за даними фінансової звітності за 2020–2022 роки подано у таблиці 3.1, що дозволяє комплексно оцінити динаміку й ефективність використання майнового потенціалу підприємства.

Аналіз майнового стану ХХХХ «ХХХХХХХХ» ґрунтується на даних фінансової звітності компанії. Аналіз майнового стану ХХХХ «ХХХХХХХХ» за 2020 рік наведено в таблиці 2.3.

Аналіз майнового стану підприємства за 2020 рік

Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Абсолютний приріст (тис.грн)	Відносний приріст (%)
Незавершені капітальні інвестиції	189 258	97 452	-91 806	-18,51
Основні засоби	359 658	533 497	+173 839	+48,34
Необоротні активи	563 022	643 826	+80 804	+14,35
Запаси	389 390	325 624	-63 766	-16,38
Дебіторська заборгованість	98 369	185 962	+87 593	+89,05
Грошові кошти та їх еквіваленти	95 152	151 583	+56 431	+59,31
Оборотні активи	715 857	751 577	+35 720	+4,99
Загальні активи	1 278 879	1 395 403	+116 524	+9,11

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності XXXX «XXXXXXX» за 2020 рік.

Збільшення загальної суми активів на 9,11 % свідчить про посилення господарського потенціалу підприємства. Зростання необоротних активів на 14,35 % вказує на інвестування в довгострокові ресурси, тоді як збільшення оборотних активів на 4,99 % свідчить про підвищення ліквідності.

Аналіз джерел фінансування показує, що власний капітал зріс на 7,71 %, а короткострокові зобов'язання – на 21,98 %. Це може свідчити про підвищення залежності від зовнішніх фінансових ресурсів, але також про можливість більш повного використання потенціалу компанії.

Фінансові показники підприємства за 2023 рік наведені в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Фінансові показники XXXX «XXXXXXX» за 2023 рік

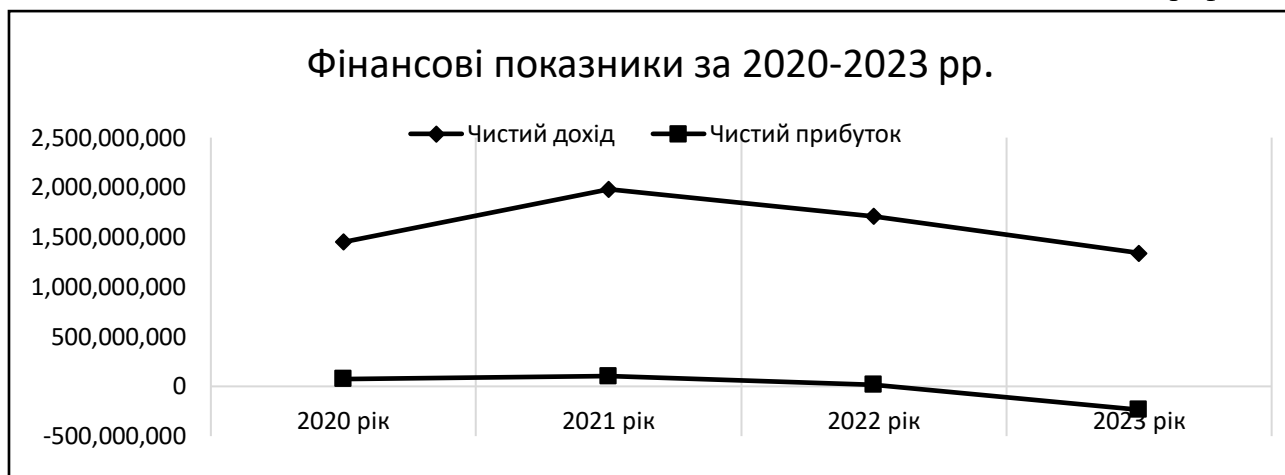
Показник	2020 рік (грн)	2021 рік (грн)	2022 рік (грн)	2023 рік (грн)
Чистий дохід	1 451 257 000	1 980 540 000	1 708 310 000	1 340 754 000
Чистий прибуток	74 750 000	103 632 000	18 467 000	-235 223 000

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності XXXX «XXXXXXX» за 2020-2023 рр.

Як видно з таблиці, чистий дохід підприємства зменшувався протягом 2021–2023 років, а в 2023 році компанія зазнала збитків у розмірі 235 223 000 грн.

Рух чистого доходу та чистого прибутку за 2020-2023 роки, можна розглянути наглядно на графіку 2.1

Графік 2.1

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності XXXX «XXXXXXX» за 2020-2023 рр.

Ці дані вказують на необхідність пошуку резервів для оптимізації структури активів та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для аналізу зносу основних засобів XXXX «XXXXXXX» розглянемо ключові показники, що характеризують технічний стан основних фондів підприємства. Оскільки конкретні дані фінансової звітності компанії не надані, наведемо загальний приклад таблиці для аналізу зносу основних засобів (див. таблицю 2.5)

Таблиця 2.5

Аналіз зносу основних засобів на XXXX «XXXXXXX»

Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Зміна (+/-)	Темп приросту (%)
Первісна вартість основних засобів	20 000	22 000	+2 000	+10 %
Накопичений знос, тис. грн	8 000	9 500	+1 500	+18,75 %
Залишкова вартість, тис. грн	12 000	12 500	+500	+4,17 %
Коефіцієнт зносу	0,40	0,43	+0,03	+7,5 %
Коефіцієнт придатності	0,60	0,57	-0,03	- 5 %

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності XXXX «XXXXXXX» 2020-2023 рр.

Аналіз XXXX «XXXXXXX» показує, що зростання первісної вартості основних засобів на 10 % свідчить про інвестиції в оновлення чи розширення виробництва. Водночас збільшення накопиченого зносу на 18,75 % та підвищення коефіцієнта зносу з 0,40 до 0,43 вказують на старіння обладнання. Невелике зростання залишкової вартості на 4,17 % означає, що інвестиції лише

компенсують амортизацію. Зниження коефіцієнта придатності з 0,60 до 0,57 підтверджує скорочення частки придатних до використання основних засобів.

Для підтримки ефективності виробництва ХХХХ «ХХХХХХХХ» доцільно розглянути оновлення основних засобів, щоб запобігти їх надмірному зносу та зберегти конкурентоспроможність продукції. Важливо також забезпечити виробництво необхідними матеріальними ресурсами – сировиною, матеріалами, паливом, енергією, комплектуючими та напівфабрикатами. Оцінювання ефективності використання цих ресурсів здійснюється через систему показників, зокрема матеріаломісткість, матеріаловіддачу та частку матеріальних витрат у собівартості продукції.

Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів ХХХХ «ХХХХХХХХ» розглянемо ключові фінансові показники за 2020 та 2021 роки у таблиці 2.6. Основними індикаторами є матеріаломісткість (відношення матеріальних витрат до чистого доходу) та матеріаловіддача (відношення чистого доходу до матеріальних витрат).

Таблиця 2.6

Аналіз рівня ефективності використання матеріальних ресурсів

Показник	2020 рік	2021 рік	Зміна (+/-)	Темп приросту (%)
Чистий дохід	1 451 257	1 980 540	+529 283	+36,5
Матеріальні витрати. тис. грн	785 549	1 076 855	+291 306	+37,1
Матеріаломісткість	0,54	0,54	0	0
Матеріаловіддача	1,85	1,84	-0,01	-0,5

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності ХХХХ «ХХХХХХХХ» за 2020-2021 рр.

Аналіз показує, що чистий дохід у 2021 році зріс на 36,5 % порівняно з 2020 роком, що свідчить про позитивну динаміку продажів. Водночас матеріальні витрати збільшилися на 37,1 %, тобто майже пропорційно доходу. Матеріаломісткість залишилася незмінною на рівні 0,54, що вказує на стабільну частку матеріальних витрат у структурі доходів. Матеріаловіддача знизилася лише на 0,5 %, що демонструє майже незмінну ефективність використання матеріальних ресурсів.

Темп приросту у % використання матеріальних ресурсів, їх матеріаловіддача, матеріаломісткість, чистий дохід та матеріальні витрати наведено на рис. 2.1

Рис. 2.1 Темп приросту у відсотках використання матеріальних ресурсів

Примітка: Створено автором на основі аналізу використання матеріальних ресурсів на ХХХХ «ХХХХХХХХ»

Загалом, ХХХХ «ХХХХХХХХ» демонструє стабільну ефективність використання матеріальних ресурсів, оскільки показники матеріаломісткості та матеріаловіддачі залишаються майже незмінними, незважаючи на зростання обсягів виробництва та витрат. Це свідчить про зважену політику управління ресурсами та раціональне використання виробничого потенціалу підприємства.

У продовження комплексної оцінки діяльності підприємства проводиться аналіз його капіталу, який ґрунтується на агрегованому балансі, а також структурі й динаміці короткострокових зобов'язань. Такий аналіз дає змогу дослідити склад і структуру капіталу, визначити зміни його основних елементів та оцінити джерела формування, що є важливим для забезпечення фінансової стійкості ХХХХ «ХХХХХХХХ».

Аналіз складу та структури капіталу ХХХХ «ХХХХХХХХ» базується на даних фінансової звітності підприємства. Оскільки конкретні фінансові показники компанії не були надані, наведемо загальний приклад таблиці для аналізу структури капіталу підприємства (таблиця 2.7.).

Таблиця 2.7.

Аналіз складу та структури капіталу підприємства

Показник	На початок (тис.грн)	Питома вага на початок(%)	На кінець (тис.грн)	Питома вага на кінець (%)	Зміна (+/-) (тис.грн)	Темп прирос- ту (%)
Власний капітал						
Статутний капітал	50 000	25	55 000	26,19	+5 000	+10
Нерозподілений прибуток	100 000	50	110 000	52,38	+10 000	+10
Резервний капітал	10 000	5	10 000	4,76	0	0
Зобов'язання						
Довгострокові зобов'язання	20 000	10	15 000	7,14	-5 000	-25
Поточні зобов'язання	20 000	10	20 000	9,52	0	0
Разом капітал і зобов'язання	200 000	100	210 000	100	+10 000	+5

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності XXXX «XXXXXXX»

Статутний капітал являє собою кошти, внесені засновниками під час створення підприємства. Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка не була виплачена акціонерам як дивіденди та спрямовується на подальший розвиток компанії. Резервний капітал формується для покриття можливих збитків і непередбачених витрат. Довгострокові зобов'язання охоплюють борги, що підлягають погашенню у строк понад один рік, тоді як поточні зобов'язання мають бути сплачені протягом року.

Аналіз показує, що зростання статутного капіталу на 10% свідчить про додаткові інвестиції засновників у розвиток XXXX «XXXXXXX». Збільшення нерозподіленого прибутку також на 10% підтверджує прибутковість діяльності підприємства та спрямування частини прибутку на його подальший розвиток. Скорочення довгострокових зобов'язань на 25% може означати погашення боргів або їх рефінансування, що знижує фінансові ризики. Водночас стабільний рівень поточних зобов'язань свідчить про незмінність короткострокових боргових зобов'язань та контрольованість їх обсягу.

Загалом, структура капіталу підприємства покращилася: частка власного капіталу зросла, що підвищує фінансову стійкість та незалежність від зовнішніх кредиторів.

Для аналізу динаміки показників використання власного капіталу ХХХХ «ХХХХХХХХ» розглянемо основні фінансові коефіцієнти, які характеризують ефективність його використання. На жаль, детальні фінансові дані компанії за останні роки не були доступні в наданих джерелах. Однак, на основі загальнодоступної інформації можна провести аналіз за 2021 рік.

Основні показники за 2021 рік:

- Власний капітал: 316 874 тис. грн
- Чистий прибуток: 95 152 тис. грн
- Виручка: 1 340 754 тис. грн

Розрахунок фінансових коефіцієнтів:

1. Рентабельність власного капіталу (ROE):

$$ROE = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал} \times 100 \% \quad (2.1)$$

$$95\,152 \text{ тис. грн} / 316\,874 \text{ тис. грн} \times 100 \% = 30 \%$$

2. Коефіцієнт оборотності власного капіталу:

$$\text{Коефіцієнт оборотності} = \text{Виручка} / \text{Власний капітал} \quad (2.2)$$

$$1\,340\,754 \text{ тис. грн} / 316\,874 \text{ тис. грн} = 4,23$$

Інтерпретація показників:

ROE показує, скільки прибутку приносить кожна гривня, інвестована власниками. Значення в 30 % свідчить про високу ефективність використання власного капіталу.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу відображає, скільки разів за період обертається власний капітал у процесі реалізації продукції. Значення 4,23 вказує на те, що кожна гривня власного капіталу забезпечує понад чотири гривні виручки.

Для аналізу динаміки структури власного капіталу ХХХХ «ХХХХХХХХ» розглянемо дані за 2019 та 2020 роки (таблиця 2.8), доступні з фінансової звітності компанії. На жаль, більш актуальні дані за інші роки не були знайдені.

Таблиця 2.8.

Динаміка структури власного капіталу ХХХХ «ХХХХХХ» за 2019-2020 рр.

Показник	2019 рік (тис. грн)	Питома вага 2019 (%)	2020 рік (тис. грн)	Питома вага 2020 (%)	Зміна (тис. грн)	Темп приросту (%)
Статутний капітал	316 874	32,2	316 874	29,9	0	0
Резервний капітал	47 531	4,8	47 531	4,5	0	0
Нерозподілений прибуток	619 246	63,0	695 077	65,6	+75 831	+12,2
Всього власного капіталу	983 651	100	1 059 482	100	+75 831	+7,7

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності ХХХХ «ХХХХХХХХ» 2019-2020 рр.

Аналіз таблиці показує, що статутний капітал протягом усього періоду залишався незмінним, що свідчить про стабільність внесків засновників. Резервний капітал також не змінювався, що може означати відсутність потреби у використанні резервів для покриття збитків чи непередбачених витрат. Нерозподілений прибуток зріс на 12,2 %, підтверджуючи прибутковість діяльності підприємства та реінвестування отриманих коштів у його розвиток. У результаті загальний власний капітал збільшився на 7,7 %, що посилило фінансову стійкість і незалежність компанії від зовнішнього фінансування.

Динаміка структури власного капіталу на ХХХХ «ХХХХХХХХ» краще можна розглянути на рисунку 2.2 нижче.

Рис 2.2. Динаміка структури власного капіталу на ХХХХ «ХХХХХХХХ»

Примітка: Створено автором на основі аналізу структури власного капіталу на ХХХХ «ХХХХХХХХ»

Загалом, структура власного капіталу XXXX «XXXXXXX» демонструє позитивну динаміку, зокрема за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Це свідчить про ефективну діяльність компанії та її здатність генерувати прибуток для подальшого розвитку.

Динаміка структури власного капіталу XXXX «XXXXXXX» свідчить про позитивні зміни у фінансовому стані підприємства. Аналіз за 2019–2020 роки показує зростання власного капіталу на 7,7 %, що є важливим показником фінансової стійкості компанії.

Основним джерелом збільшення власного капіталу став нерозподілений прибуток, який зріс на 12,2 %, що свідчить про ефективну діяльність підприємства та реінвестування отриманого прибутку. Водночас статутний та резервний капітали залишилися незмінними, що вказує на стабільність фінансової політики компанії.

Співвідношення складових власного капіталу демонструє тенденцію до збільшення частки нерозподіленого прибутку, що може означати як відсутність виплат дивідендів, так і намір керівництва спрямувати ресурси на подальший розвиток підприємства.

Загалом динаміка власного капіталу XXXX «XXXXXXX» є позитивною, оскільки підприємство нарощує внутрішні фінансові ресурси, що сприяє його стійкості та незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Залучення позикових коштів в оборот підприємства сприяє тимчасовому поліпшенню фінансового стану за умови, що вони не заморожуються на тривалий час в обороті і своєчасно повертаються. У протилежному випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що в остаточному підсумку призводить до виплати штрафів і погіршенню фінансового становища. Тому в процесі аналізу необхідно вивчити склад, давність появи кредиторської заборгованості, наявність, частоту і причини утворення простроченої заборгованості постачальникам ресурсів, персоналу підприємства з оплати праці, бюджету, визначити суму виплачених штрафів за прострочення платежів.

2.3 Аналіз фінансово-майнового стану у контексті виявлення вузьких місць.

Аналіз майнового стану необхідний для виявлення вузьких місць, оскільки він дозволяє оцінити структуру і якість активів підприємства, визначити наявність надмірних або недостатньо ефективно використовуваних ресурсів, виявити ризики зношення основних засобів, дисбаланс між власним та позиковим капіталом, а також можливі проблеми з ліквідністю. Такий аналіз дає змогу своєчасно вжити заходів для оптимізації активів, підвищення ефективності їх використання і забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансово-майнового стану XXXX «XXXXXXX», проведений на основі даних фінансової звітності за 2020 – 2023 роки, дозволяє визначити ключові вузькі місця, що можуть стримувати ефективність діяльності підприємства. Первісна вартість основних засобів зросла на 10 %, тоді як накопичений знос – на 18,75 %, що свідчить про недостатнє оновлення та старіння обладнання. Залишкова вартість збільшилася лише на 4,17 %, а коефіцієнт придатності знизився з 0,60 до 0,57, що підкреслює потребу у модернізації. Незавершені капітальні інвестиції скоротилися на 18,51 %, що сигналізує про уповільнення інвестиційних процесів.

У структурі оборотних активів спостерігається дисбаланс: запаси зменшилися на 16,38 %, тоді як дебіторська заборгованість різко зросла – на 89,05 %, створюючи ризики нестачі ліквідності та погіршення платіжної дисципліни. Загалом оборотні активи збільшилися лише на 4,99 %, що не компенсує зростання дебіторської заборгованості.

Фінансові результати XXXX «XXXXXXX» погіршилися: після зростання у 2021 р. чистий дохід у 2022–2023 рр. знижувався, а чистий прибуток у 2022 р. скоротився майже у п'ять разів. У 2023 р. підприємство отримало збиток 235,2 млн грн, що свідчить про падіння маржинальності та зростання витрат. Джерела фінансування вказують на посилення залежності від зовнішніх ресурсів: власний капітал зріс на 7,71 %, тоді як короткострокові зобов'язання – на 21,98 %, що підвищує ризик фінансової нестійкості.

Основними вузькими місцями є недостатнє оновлення основних засобів, дисбаланс оборотних активів, високий рівень дебіторської заборгованості,

уповільнення інвестицій та погіршення фінансових результатів. Для підвищення ефективності необхідно модернізувати основні фонди, оптимізувати оборотні активи, посилити контроль за дебіторською заборгованістю та збалансувати фінансування.

Головною умовою виробництва продукції ХХХХ «ХХХХХХХХ» є забезпечення матеріальними ресурсами, такими як сировина, матеріали, паливо, енергія, комплектуючі та напівфабрикати. Ефективність використання матеріальних ресурсів оцінюється за допомогою показників матеріаломісткості продукції, матеріаловіддачі та питомої ваги матеріальних витрат у собівартості. Аналіз за 2020–2021 роки показав, що чистий дохід підприємства зріс на 36,5 %, матеріальні витрати збільшилися на 37,1 %, а показники матеріаломісткості та матеріаловіддачі залишилися майже незмінними, що свідчить про стабільну ефективність використання матеріальних ресурсів та зважену політику управління виробничим потенціалом.

Аналіз капіталу ХХХХ «ХХХХХХХХ», виконаний на основі агрегованого балансу та динаміки короткострокових зобов'язань, показав зміцнення фінансової структури у 2020–2021 рр. Частка власного капіталу, зокрема статутного та нерозподіленого прибутку, зросла на 10 %, що посилює фінансову незалежність підприємства. Поточні зобов'язання залишилися стабільними, тоді як довгострокові зменшилися на 25 %, що може свідчити про погашення боргів або рефінансування та зниження ризиків втрати фінансової стійкості. Негативним чинником залишається висока заборгованість перед бюджетом і фондами, оскільки затримки платежів призводять до пені та додаткових витрат.

Ефективність використання власного капіталу у 2021 р. була високою: рентабельність (ROE) становила 30 %, а коефіцієнт оборотності – 4,23, тобто кожна гривня власного капіталу генерувала понад чотири гривні виручки.

Загалом аналіз діяльності ХХХХ «ХХХХХХХХ» засвідчує стабільне використання матеріальних ресурсів, зростання власного капіталу та помірну залежність від позикових коштів, що забезпечує високу прибутковість інвестицій. Водночас підприємство має проблемні зони – значну дебіторську заборгованість, потребу посилити контроль за бюджетними платежами та

старіння основних засобів, що потребує модернізації та оптимізації структури оборотних активів.

Залучення позикових коштів є нормальним інструментом фінансової політики, який може тимчасово покращувати ліквідність підприємства за умови своєчасного обслуговування боргів. Несвоєчасні розрахунки створюють ризик виникнення простроченої кредиторської заборгованості, що супроводжується штрафними санкціями й негативно впливає на фінансові показники. Тому під час аналізу важливо оцінювати структуру та давність кредиторської заборгованості, виявляти причини прострочених платежів перед постачальниками, персоналом і бюджетом, а також враховувати суму сплачених штрафів. Дослідження джерел формування капіталу ґрунтується на даних бухгалтерського балансу, звітів про фінансові результати, власний капітал, рух грошових коштів та інших облікових реєстрів.

Для зміцнення фінансової гнучкості підприємству рекомендується оптимізувати структуру активів, збільшити частку ліквідних коштів, контролювати рівень короткострокових зобов'язань і посилити управління дебіторською заборгованістю, скорочуючи терміни її погашення. Загалом позитивна динаміка власного капіталу та оцінка платоспроможності ХХХХ «ХХХХХХХХ» свідчать про поліпшення фінансового стану, однак залишаються проблеми низької абсолютної ліквідності й старіння основних засобів. Їх подолання потребує продовження інвестицій у модернізацію виробництва та вдосконалення структури активів, що сприятиме забезпеченню довгострокової стійкості та підвищенню конкурентоспроможності продукції.

2.4 Аналіз платоспроможності досліджуваного підприємства задля відшукування резервів розвитку

Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю параметрів, які виражають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства. Його оцінка є необхідною умовою для ефективного управління підприємством, для розміщення та використання його ресурсів.

Платоспроможність підприємства – це його здатність своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед контрагентами, кредиторами, державними органами та працівниками. Високий рівень платоспроможності є ознакою стабільного фінансового стану компанії та її надійності в ділових відносинах.

Розрізняють такі види платоспроможності:

- Поточна платоспроможність – здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.
- Довгострокова платоспроможність – здатність компанії погашати свої довгострокові боргові зобов'язання.
- Абсолютна платоспроможність – відношення високоліквідних активів (грошових коштів та їх еквівалентів) до короткострокових зобов'язань.

Оцінка платоспроможності здійснюється за допомогою фінансових коефіцієнтів, зокрема:

- Коефіцієнт поточної ліквідності = $\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
- Коефіцієнт швидкої ліквідності = $\frac{(\text{Оборотні активи} - \text{Запаси})}{\text{Поточні зобов'язання}}$
- Коефіцієнт абсолютної ліквідності = $\frac{(\text{Грошові кошти} + \text{Короткострокові фінансові вкладення})}{\text{Поточні зобов'язання}}$
- Коефіцієнт покриття відсоткових платежів = $\frac{(\text{Чистий прибуток} + \text{Відсотки до сплати})}{\text{Відсотки до сплати}}$

Аналіз платоспроможності XXXX «XXXXXXX»:

Згідно з даними фінансової звітності XXXX «XXXXXXX» за 2023 рік, розглянемо основні показники платоспроможності підприємства в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ліквідності XXXX «XXXXXXX» за 2023 рік

Показники	Нормативне значення	Значення за 2023 рік
Оборотні активи, тис. грн	x	1 210 560
Запаси, тис. грн	x	450 320
Грошові кошти, тис. грн	x	85 740
Короткострокові фінансові вкладення, тис. грн	x	30 500
Поточні зобов'язання, тис. грн	x	780 340
Чистий прибуток, тис. грн	x	95 152
Відсотки до сплати, тис. грн	x	12 450
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2–0,35	0,149
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6–0,8	0,974
Коефіцієнт поточної ліквідності	1–1,5	1,552
Покриття відсотків	> 2,0	1,998

Примітка: Створено автором на основі фінансової звітності XXXX «XXXXXXX» 2023 рр.

Розрахунок фінансових коефіцієнтів

1. Коефіцієнт поточної ліквідності:

$$1210560 / 780340 = 1,55 \text{ (Оптимальне значення: } >1,5)$$

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності

$$(1210560 - 450320) / 780340 = 0,97 \text{ (Оптимальне значення: } 0,8-1,0)$$

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності

$$(85740 + 30500) / 780340 = 0,15 \text{ (Оптимальне значення: } 0,2-0,5)$$

4. Коефіцієнт покриття відсоткових платежів

$$(95152 + 12450) / 12450 = 8,6 \text{ (Оптимальне значення: } >3)$$

Коефіцієнт поточної ліквідності 1,55 відповідає нормативу, що свідчить про достатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Це означає, що XXXX «XXXXXXX» може виконувати короткострокові фінансові зобов'язання без додаткового фінансування, що підтверджує його платоспроможність та раціональне управління оборотним капіталом.

Коефіцієнт швидкої ліквідності 0,97 вказує на високий запас фінансової стійкості, адже навіть без врахування запасів підприємство здатне погасити значну частину поточних зобов'язань. Це демонструє ефективну роботу з найбільш ліквідними активами – дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та короткостроковими вкладеннями та здатність швидко мобілізувати ресурси для розрахунків.

Разом із цим коефіцієнт абсолютної ліквідності на рівні 0,15 є нижчим за нормативний (0,2–0,35), що свідчить про обмежений обсяг грошових коштів та їх еквівалентів для миттєвого погашення зобов'язань. Така ситуація не є критичною, однак вона вказує на потребу більш уважного управління грошовими потоками та формування достатнього обсягу високоліквідних активів, які можуть бути оперативно використані у випадку виникнення непередбачуваних фінансових потреб.

Коефіцієнт покриття відсоткових платежів становить 8,6, демонструючи високу здатність підприємства обслуговувати борги. Прибуток більш ніж достатній для своєчасної сплати відсотків за кредитами; ризик порушення платежів мінімальний. Таке значення свідчить про сильні операційні результати та стійкість фінансових потоків.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що ХХХХ «ХХХХХХХХ» загалом має достатній рівень ліквідності та фінансової стійкості. Підприємство демонструє здатність до своєчасного проведення розрахунків, ефективно використовує оборотні активи та забезпечує високий рівень платоспроможності. Водночас, зниження абсолютної ліквідності свідчить про потребу вдосконалення структури найбільш ліквідних ресурсів та зміцнення короткострокової фінансової позиції.

З метою подальшого підвищення фінансової гнучкості та стійкості компанії рекомендується:

- ✓ Оптимізувати структуру активів, збільшивши частку грошових коштів та інших високоліквідних ресурсів.
- ✓ Контролювати рівень короткострокових зобов'язань, щоб уникнути можливих касових розривів і підвищити операційну стабільність.
- ✓ Удосконалити управління дебіторською заборгованістю, скоротивши строки її погашення та прискоривши обіг грошових коштів.

Загалом ХХХХ «ХХХХХХХХ» демонструє стійку платоспроможність і достатній потенціал для підтримання стабільного фінансового стану в довгостроковій перспективі. Проведені показники свідчать про надійність підприємства та його здатність ефективно функціонувати в умовах мінливого економічного середовища.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ДОПОМОГИ

3.1 Методичні рекомендації щодо обліку цільового фінансування

Обліково-аналітичне забезпечення сприяє підвищенню рівня довіри з боку донорів, інвесторів, державних органів та громадськості. Прозора система обліку запобігає нецільовому використанню коштів і сприяє раціональному фінансовому плануванню.

Постійний розвиток економіки, впровадження нових технологій і міжнародна інтеграція вимагають удосконалення методів обліку та аналізу. Використання сучасних інформаційних технологій може значно підвищити ефективність обліково-аналітичного забезпечення. Обліково-аналітична система повинна враховувати специфіку джерел фінансування (державні кошти, гранти, благодійні внески) і відповідати вимогам кожного типу фінансування.

Удосконалення системи обліку та оподаткування цільового фінансування є важливим напрямом підвищення ефективності управління коштами, що надходять від державних програм, міжнародних донорів, благодійних організацій чи грантових структур. Раціонально організований облік дозволяє забезпечити прозорість використання ресурсів, своєчасний контроль за виконанням умов фінансування та правильне відображення операцій у фінансовій звітності.

Дослідження системи обліку та оподаткування цільового фінансування на ХХХХ «ХХХХХХ» показало, що підприємство має достатньо налагоджені процеси документування та контролю, однак подальше вдосконалення цих процедур дозволить покращити прозорість, ефективність і можливість залучення додаткової міжнародної допомоги. Як підприємство, що співпрацює з міжнародними партнерами та реалізує проекти модернізації виробництва,

«XXXXX» потребує гнучкої та точності у веденні обліку коштів, які надходять від грантових програм, благодійних фондів чи міжнародних організацій.

Удосконалення облікового процесу дасть змогу забезпечити більш чітке розмежування джерел фінансування, оптимізувати податкове навантаження та створити надійну систему контролю за цільовим використанням коштів. Для підприємства важливо забезпечити відповідність звітності вимогам міжнародних донорів, адже це підвищує довіру та відкриває доступ до нових програм підтримки, які можуть сприяти оновленню обладнання, впровадженню енергоощадних технологій чи розвитку інновацій.

Для визначення потенціалу та ризиків удосконалення обліку цільового фінансування на XXXX «XXXXXX» було проведено SWOT-аналіз (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

SWOT-аналіз удосконалення обліку та оподаткування цільового фінансування на XXXX «XXXXXX»

S – Сильні сторони (внутрішні переваги)	W – Слабкі сторони (внутрішні недоліки)
• Наявність досвіду співпраці з міжнародними партнерами та реалізації інвестиційних проєктів.	• Складність існуючих процедур обліку та значні вимоги до документального забезпечення.
• Стабільно функціонуюча бухгалтерська служба та налагоджена система фінансового контролю.	• Недостатня автоматизація окремих ділянок обліку цільових коштів.
• Прозора структура управління та корпоративні стандарти, що підтримують точність обліку.	• Потреба підвищення кваліфікації персоналу щодо міжнародних правил та податкових особливостей цільового фінансування.
• Високий рівень фінансової дисципліни та відповідальності.	• Ризик перевантаження бухгалтерії під час реалізації декількох проєктів одночасно.
O – Можливості (зовнішні перспективи)	T – Загрози (зовнішні ризики)
• Залучення нових грантів та міжнародної технічної допомоги на модернізацію виробничих потужностей.	• Постійні зміни в законодавстві щодо обліку цільового фінансування та оподаткування.
• Можливість застосування сучасних цифрових інструментів для автоматизації обліку.	• Ризик фінансових санкцій у випадку помилок у звітності або недотримання вимог донорів.
• Підвищення інвестиційної привабливості підприємства завдяки прозорій системі контролю.	• Зменшення обсягів міжнародної підтримки через зовнішні економічні фактори.
• Оптимізація податкового навантаження у разі правильного ведення обліку.	• Можлива невідповідність внутрішніх регламентів окремим міжнародним стандартам.

Примітка: Сформовано автором

Отримані результати аналізу показують, що XXXX«XXXXXX» має значні передумови для вдосконалення системи обліку та оподаткування цільового

фінансування. Сильні сторони підприємства – досвід, ефективна фінансова система та внутрішній контроль – створюють основу для впровадження сучасних технологій та залучення міжнародних ресурсів, що відображено у можливостях SWOT-аналізу.

Водночас виявлені слабкі сторони свідчать про необхідність удосконалення автоматизації, підвищення кваліфікації персоналу та оновлення внутрішніх процедур. Це є важливим, оскільки зовнішні загрози (нестабільність законодавства, ризики санкцій та зміни в політиці донорів) можуть впливати на ефективність обліку й обмежувати можливість залучення допомоги.

Таким чином, SWOT-аналіз підтверджує, що удосконалення обліку та оподаткування цільового фінансування на XXXX «XXXXXX» є актуальним та економічно доцільним кроком, який не лише знижує ризики, а й розширює можливості для розвитку підприємства.

XXXX «XXXXXX» активно модернізує виробничі процеси, що потребує залучення інвестицій і грантових ресурсів. Для правильного обліку цільового фінансування підприємство повинно дотримуватися вимог міжнародних стандартів, вести окремий аналітичний облік та забезпечувати чіткий розподіл між власними та залученими коштами.

Оскільки підприємство взаємодіє з іноземними партнерами й міжнародними організаціями, важливо враховувати економічні ризики, податкове середовище, технологічний рівень та соціальні аспекти. REST-аналіз допомагає систематизувати ці фактори та визначити напрямки вдосконалення обліково-аналітичної системи щодо цільових надходжень. Результат можна розглянути в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

REST-аналіз XXXX «XXXXXX» у контексті удосконалення обліку та
оподаткування цільового фінансування

1	2
Компонент REST	Зміст аналізу для XXXX «XXXXXX»
R – Resources (ресурси)	- Підприємство має високий рівень матеріально-технічної бази, що дозволяє ефективно використовувати грантові та інвестиційні кошти. - Професійний бухгалтерський персонал забезпечує можливість впровадження удосконаленого аналітичного обліку. - Сталі партнерські відносини з іноземними інвесторами забезпечують доступ до зовнішнього фінансування.

Продовження таблиці 3.2

1	2
Е – Economic (економічні умови)	- Підприємство працює в умовах нестабільного макроекономічного середовища, що ускладнює планування цільових надходжень. - Можливі коливання валютних курсів впливають на фактичні суми грантів, отриманих у валюті. - Оподаткування цільового фінансування передбачає низку нюансів, що вимагає точного документування витрат і дотримання вимог фіскальних органів. - Підвищені витрати на аудит та контроль можуть збільшувати фінансове навантаження.
S – Social (соціальні аспекти)	- Підприємство має значну соціальну відповідальність, підтримуючи персонал та громаду, що позитивно впливає на можливість участі у грантових програмах. - Можливість навчання персоналу підвищує якість ведення обліку та управління фінансами. - Грантові програми часто охоплюють соціальні проєкти (безпека праці, енергоефективність), що підсилює їхню значущість.
T – Technology (технологічні фактори)	«XXXXXX» активно впроваджує автоматизовані системи обліку, але потребує удосконалення модулів щодо відстеження цільових коштів. - Високий рівень цифровізації дозволяє формувати прозорі звіти для донорів та аудиторів. - Інновації у виробництві підвищують потребу в спеціалізованих інвестиційних проєктах, що фінансуються міжнародними програмами. - Технологічні рішення дозволяють мінімізувати людські помилки в бухгалтерському обліку, що важливо для контролю за грантовими ресурсами.

Примітка: Сформовано автором

Проведений REST-аналіз показує, що XXXX «XXXXXX» має значний потенціал для удосконалення системи обліку та оподаткування цільового фінансування. Підприємство володіє необхідними ресурсами – кваліфікованим персоналом, сучасними виробничими та інформаційними технологіями, а також позитивним іміджем серед міжнародних партнерів. Разом із тим економічні ризики та складність податкового регулювання вимагають підвищеної уваги до контролю, документування та планування використання цільових коштів.

Впровадження модернізованих ІТ-рішень, оптимізація внутрішнього контролю й підвищення компетенцій персоналу забезпечать більшу прозорість і ефективність фінансових процесів. Це дозволить «XXXXXX» не лише ефективно використовувати грантові та інвестиційні ресурси, а й розширити можливості участі у міжнародних програмах підтримки розвитку.

3.2 Особливості оподаткування міжнародного цільового фінансування

Цільове фінансування, отримане підприємствами від міжнародних донорів, іноземних організацій або міжнародних фінансових інституцій, має особливий податковий режим, який визначається змістом грантової угоди, характером витрат та правовим статусом донора. Основною умовою оподаткування є принцип цільового використання коштів: поки підприємство не порушує вимоги донорської програми та підтверджує спрямування коштів на визначені цілі, більшість податкових наслідків є пільговими або нейтральними. Для обліку надходжень міжнародної допомоги підприємство зобов'язане відкривати окремий аналітичний облік, адже від правильності документування залежить правомірність податкових пільг.

У контексті податку на прибуток підприємств кошти міжнародної цільової допомоги не визнаються доходом у момент отримання, оскільки відповідно до правил бухгалтерського обліку та податкових положень вони мають статус зобов'язання перед донором і визнаються доходом лише в межах фактичного понесення цільових витрат. Якщо підприємство використовує кошти за призначенням, дохід дорівнює сумі витрат, і податкові різниці не виникають. Якщо ж частина гранту витрачена нецільово або залишилась невикористаною, вона підлягає оподаткуванню як звичайний дохід. Застосування пільгових положень також можливе за умов участі у проєктах, що фінансуються міжнародними урядовими фондами, де податок на прибуток з окремих операцій може не нараховуватися.

Щодо ПДВ, важливе значення має правовий статус донора та напрям використання коштів. Якщо підприємство за грантові кошти купує товари або послуги для здійснення господарської діяльності, ПДВ сплачується у загальному порядку, і підприємство має право на податковий кредит. Однак існують програми, де ПДВ звільняється, наприклад, міжнародна технічна допомога, яка має офіційно зареєстровані проєкти в Україні. У таких випадках імпорту обладнання, товарів або послуг може не обкладатися ПДВ, але підприємство повинно мати реєстраційну картку проєкту МТД та відповідні підтверджувальні документи. Якщо придбання за грантові кошти звільнене від ПДВ, підприємство не має права на податковий кредит за такими операціями.

У сфері оподаткування доходів фізичних осіб, податковий режим залежить від того, чи виплати фізичним особам здійснюються в рамках грантового проєкту та чи мають статус цільового фінансування. Заробітна плата працівників, які виконують грантові роботи, оподатковується ПДФО та військовим збором на загальних підставах, а також нараховується ЄСВ. Якщо ж міжнародна організація передбачає оплату праці співробітників напряму або надає персональні гранти чи стипендії, такі виплати можуть бути звільнені від оподаткування, але лише за наявності відповідних положень у міжнародних угодах або спеціальному статусі програми. У будь-якому разі підприємство повинно чітко розмежовувати, які суми належать до цільового фінансування юридичної особи, а які – до персональних доходів фізичних осіб, адже податкові наслідки для них різні.

Щодо ЄСВ, внесок нараховується на всі виплати, що мають ознаки заробітної плати або винагороди за цивільно-правовими договорами. Цільове графітування проєкту не впливає на обов’язок нараховувати ЄСВ, якщо виплата здійснена працівнику підприємства. Тобто грантове фінансування не звільняє підприємство від сплати соціальних внесків, якщо кошти використовуються на оплату праці.

При імпорті товарів або обладнання за кошти міжнародних грантів можуть діяти пільги зі сплати мита та акцизу, якщо такі звільнення прямо передбачені міжнародними договорами або урядовими програмами. Наприклад, обладнання, яке завозиться в рамках міжнародної технічної допомоги, часто звільняється від мита за умови належного оформлення. У всіх інших випадках мито сплачується на загальних умовах.

Особливості оподаткування міжнародного цільового фінансування можна узагальнити у таблиці 3.3

Таблиця 3.3.

Особливості оподаткування міжнародного цільового фінансування

1	2
Податок	Особливості оподаткування міжнародного цільового фінансування
Податок на прибуток	Кошти не є доходом при отриманні; визнаються доходом у межах фактичних цільових витрат; нецільове використання — оподаткування повної суми.

Продовження таблиці 3.3

1	2
ПДВ	Загальне правило — оподаткування і право на кредит; у МТД — звільнення імпорту та окремих послуг від ПДВ; відсутність права на кредит за звільненими операціями.
ПДФО та військовий збір	Зарплата працівників грантового проєкту оподатковується на загальних підставах; персональні гранти — можливе звільнення, якщо передбачено міжнародним договором.
ЄСВ	Нараховується на всі зарплатні виплати, навіть якщо вони фінансуються за рахунок грантів.
Мито та акциз	Можливі пільги для міжнародної технічної допомоги; в інших випадках сплачуються у загальному порядку.

Примітка: Створено автором на основі джерел [26;27;28;29;30]

Таким чином, оподаткування міжнародного цільового фінансування в Україні базується на принципі підтвердження цільового використання та документального супроводу кожної операції. Бухгалтерія підприємства повинна забезпечити окремий облік операцій, використовуючи спеціальні рахунки та окремі внутрішні процедури контролю. Усі податкові пільги застосовуються тільки за наявності повного пакета підтвердних документів – грантових угод, реєстраційних карток, актів виконаних робіт, кошторисів та звітів для донора. Належна організація обліку та податкового супроводу дозволяє уникнути штрафів, компенсувати податкові ризики та забезпечити прозорість діяльності підприємства, що особливо важливо у співпраці з міжнародними партнерами та інституціями, які висувають високі вимоги до фінансової звітності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретико-методичне обґрунтування особливостей обліку, оподаткування та ідентифікації міжнародної цільової допомоги суб'єктам господарювання. Дослідження було спрямоване на реалізацію визначеної мети – формування комплексних теоретичних і методичних засад, які забезпечують коректний облік і податковий супровід міжнародної допомоги відповідно до вимог законодавства.

У межах роботи послідовно виконано завдання, пов'язані з аналізом економічної сутності міжнародної фінансової допомоги, дослідженням нормативно-правового регулювання її отримання та класифікацією основних форм такої допомоги, що дозволило визначити відмінності їхнього бухгалтерського та податкового відображення.

У процесі магістерського дослідження було здійснено аналіз діяльності ХХХХ «ХХХХХХ» – найбільшого виробника роликів конічних підшипників у Волинській області та Україні.

На основі дослідження діяльності ХХХХ «ХХХХХХ» встановлено, що отримання міжнародної цільової допомоги може стати важливим інструментом модернізації виробництва, оновлення основних засобів та підвищення конкурентних позицій підприємства. У процесі аналізу було виявлено ряд практичних труднощів, серед яких – необхідність удосконалення документального оформлення операцій, посилення контролю за цільовим використанням ресурсів та мінімізація податкових ризиків, пов'язаних із неправильним визначенням податкових зобов'язань щодо податку на прибуток, ПДВ та інших платежів.

Узагальнені результати дослідження дали змогу сформулювати комплекс рекомендацій щодо вдосконалення системи обліку та оподаткування міжнародної цільової допомоги на ХХХХ «ХХХХХХ», а також підвищення ефективності фінансового управління підприємством загалом. З метою забезпечення прозорості облікових процедур, мінімізації податкових ризиків та раціонального використання ресурсів міжнародної допомоги доцільним є удосконалення внутрішньої облікової політики та впровадження регламентів

контролю за цільовим використанням коштів, включаючи захист фінансової та конфіденційної інформації.

У зв'язку з тим, що міжнародна цільова допомога може суттєво впливати на фінансовий стан підприємства, що підтверджено аналізом діяльності ХХХХ «ХХХХХХ», важливо доповнити систему управління фінансовими ресурсами заходами, спрямованими на підвищення фінансової гнучкості та стійкості компанії. У цьому контексті рекомендовано:

- оптимізувати структуру активів, збільшуючи частку грошових коштів та інших високоліквідних ресурсів, що сприятиме підвищенню здатності підприємства оперативно реагувати на фінансові потреби, зокрема у процесі використання міжнародної допомоги.
- контролювати рівень короткострокових зобов'язань, щоб запобігти касовим розривам, які можуть вплинути на правильність і своєчасність відображення операцій з міжнародними ресурсами.
- удосконалити управління дебіторською заборгованістю, скорочуючи строки її погашення, що дозволить прискорити обіг грошових коштів і забезпечити стабільне фінансування заходів, передбачених умовами міжнародної цільової допомоги.

Запропоновані заходи доповнюють сформовані в роботі теоретико-методичні положення та сприяють підвищенню ефективності використання міжнародної допомоги, забезпечують фінансову стійкість і відповідність діяльності ХХХХ «ХХХХХХ» вимогам чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Antoniuk, K. I., Antoniuk, D. A., Bukharina, L. M., & Shishkin, V. O. (2019). Дуалізм міжнародної технічної допомоги в контексті соціального, фінансово-економічного розвитку та безпеки споживання в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(28), С. 462–471. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.163326> (Дата звернення 25.11.2025)
2. Сидоренко Д.Р. Особливості сучасних підходів підтримки бізнесу у повоєнний період. *Економіка. Менеджмент. Бізнес* 2025. Вип. 3. С. 77-84.
3. Дугінець Г., Ніжейко К. 2022. Міжнародна технічна допомога в повоєнній відбудові України. *Scientia fructuosa*. 143, 3 (2022), С. 36–49. URL: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(143\)02](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(143)02) (Дата звернення 25.11.2025)
4. Чижевська Л. В. Облік гарантійних забезпечень у контексті міжнародних стандартів фінансової звітності. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 6 (134). С. 139–143.
5. Гордєєва І. Міжнародна технічна допомога Україні: стан та перспективи. *Управління розвитком складних систем*, 2023 (54), С. 22–29. URL: <https://doi.org/10.32347/2412-9933.2023.54.22-29> (Дата звернення 25.11.2025)
6. Crawford, J., Cui, Z-Y. A., & Kewley, D. (2023). Government finance, loans, and guarantees for small and medium enterprises (SMEs) (2000–2021): A systematic review. *Journal of Small Business Management*, Vol.5, P.2607–2637. URL: <https://doi.org/10.1080/00472778.2023.2179334> (Дата звернення 30.11.2025)
7. Gai, L., Arcuri, M. C., & Ielasi, F. (2023). How does government-backed finance affect SMEs' crisis predictors? *Small Business Economics*, Vol.61(3), pp. 1205-1229. URL: <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00733-x> (Дата звернення 30.11.2025)
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 40. ВВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Дата звернення 15.11.2025)
9. НП(С)БО 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 №290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (Дата звернення 15.11.2025)

10. НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти»: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 №559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (Дата звернення 15.11.2025)
11. МСФЗ (IAS) 20 «Облік державних грантів та розкриття державної допомоги. International Accounting Standard 20 – Accounting for Government Grants and Disclosure of Assistance URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_041#Text (Дата звернення 25.11.2025)
12. МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти». International Financial Reporting Standard 9 – Financial Instruments URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (Дата звернення 25.11.2025)
13. Особливості обліку цільового фінансування під час війни. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/individual-transactions/76109-osoblivosti-obliku-cilyovogo-finansuvannia-pid-cas-viini> (Дата звернення 15.11.2025)
14. Тростяньська К. М., Крижановська О. А. Проблемні питання бухгалтерського обліку неприбуткових організацій. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 2. [1,с. 184–189]. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=7198>
15. МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (Дата звернення 15.11.2025)
16. НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»: наказ Міністерства фінансів України №193 від 10.08.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (Дата звернення 15.11.2025)
17. Гуманітарна допомога: документальне оформлення, облік та відповідальність. URL: https://buh.ligazakon.net/aktualno/12264_gumantarna-dopomoga-dokumentalne-oformlennya-oblk-ta-vdpovdalnst (Дата звернення 15.11.2025)
18. Гриневич С. Облік грантів та міжнародної технічної допомоги. Комерція / Господарські операції, (публікація), 2023–2024 URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-xozyajstvennye-operacii-9-uchet-grantov-i-mezhdunarodnoj-texnicheskoj-pomoshhi> (Дата звернення 25.11.2025)

19. Облік та оподаткування фінансової та гуманітарної допомоги, грантів. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-spetsvypusky-dlia-ahropidpriemstv-91-uchet-i-nalogooblozhenie-finansovoj-i-gumanitarnoj-pomoshhi-grantov> (Дата звернення 25.11.2025)

20. Як неприбуткові організації відображають гранти в іноземній валюті та курсові різниці. Мальцева М., 2024. URL: https://buh.ligazakon.net/news/227933_yak-nepributkov-organizats-vdobrazhayut-u-bukhoblku-ta-fnzvtnost-granti-v-nozemny-valyut (Дата звернення 25.11.2025)

21. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на червень 2023 року. [1, с. 60]. Київська школа економіки: сайт. 02.08.2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf

22. ЄС став найбільшим фінансовим донором України у 2024 році. Економічна правда. URL: [epravda.com.ua/news/2024/11/15/721887](https://pravda.com.ua/news/2024/11/15/721887) (Дата звернення 15.11.2025)

23. Залужна З. Роль міжнародної підтримки у фінансуванні витрат державного бюджету України в період війни. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1135>

24. Кобель-Звір М.Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. Львівський торговельно-економічний університет. Київський Економічний Науковий Журнал [1, с. 16–21] URL: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-2>

25. Гнасюк Марія, Фатенок-Ткачук А.О. Особливості обліку та оподаткування міжнародної цільової допомоги суб'єктам господарювання. Економічний часопис ВНУ ім. Лесі Українки. 2025. №44. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/uk/issue/view/47>

26. Садовська, І., & Нагірська, К. Особливості обліку і оподаткування цільового фінансування в частині грантових коштів. Економіка та суспільство, 2023 (58). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-74>

27. Ткаченко І. В. Цільове фінансування: податково-бухгалтерські аспекти. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2011. Вип. 6 (2011) (71), ч. 1. С. 223–226.

28. Гордієць І. «Оподатковування прибутку підприємств при отриманні грантів». Журнальна публікація / бухгалтерський огляд, 2024. URL: <https://lifebuh.com.ua/zvitnist/2024/02/16/15119/> (Дата звернення 25.11.2025)
29. Цільове фінансування для підприємств, як обліковувати. URL: <https://avstudy.com.ua/tsilove-finansuvannya-dlya-pidpriyemstva-yak-oblikovuvati/> (Дата звернення 25.11.2025)
30. Цільове фінансування в бухгалтерському обліку. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/organizacziya-buxgalterskogo-ucheta/3890-tsilove-finansuvannya.html> (Дата звернення 25.11.2025)
31. Михальчук Л., Бендюг Є. Методи залучення фінансових ресурсів для розвитку соціального підприємництва. Економіка та суспільство. 2021. № 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-56>
32. Осіпчук Д. С. Особливості та проблеми національної та міжнародної практики відображення операцій з державними грантами в обліку підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2023. № 9. [1, с. 104–111]. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.9.23>
33. Григорук А.А., Литвин Л.М. Розвиток економіки України в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. 2023. № 4(34). [1, с. 215-222]. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4\(34\)-215-222](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-215-222)
34. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755- VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Дата звернення 15.11.2025)
35. Закон України «Про гуманітарну допомогу» №1192 від 22.10.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Дата звернення 15.11.2025)
36. Гнасюк Марія. Наукове обґрунтування поняття цільового фінансування та його систематизація за основними класифікаційними ознаками. Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування: матеріали IX науково-практичної міжнародної конференції (21 листопада 2025 року) – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки 2025. С.48-49.
37. Фатенок-Ткачук А. О. Облік і оподаткування міжнародних операцій : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2022. С. 280

38. Фатенок-Ткачук А. О., Дмитрук І. В. Фінансовий облік та оподаткування благодійництва. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. № 37(65). С. 75–80. URL: [http://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37\(65\)-75-80](http://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37(65)-75-80)
39. Фатенок-Ткачук А. О., Вакуліна А., Януш Р. Облікові процедури в розрахунках з іноземними інвесторами. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 12, червень. С.162-167. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.162> (Дата звернення 25.11.2025)
40. Солошенко Л. Отримуємо цільове фінансування. Податки & бухоблік. 2021, №12. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2021/february/issue-12/article113306.html?srsId=AfmBOorKaX3aPwTaFr05pR_w_jGjP1wBi4CWW2HedSAe65enS2IoZUfq (Дата звернення 25.11.2025)
41. Методичні рекомендації з відображення в бухгалтерському обліку коштів державної фінансової підтримки підприємств АПК. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/metodichni-rekomendacii-z-vidobrazhennya-v-buhgalterskomu-obliku-koshtiv-derzhavnoi-finansovoi-pidtrimki-pidpriemstv-apk.html> (Дата звернення 25.11.2025)
42. Особливості обліку благодійного допомоги у період війни. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2, 34, (2024), С. 37–46. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-02-37-46> (Дата звернення 25.11.2025)
43. Китайчук, Т. Г., & Копчикова, І. В. Problems of accounting for international humanitarian assistance. Journal of Strategic Economic Research, (2024) (3), 64–75. URL: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.3.7> (Дата звернення 25.11.2025)
44. Озеран А., Коршикова Р. Облік активів, отриманих безоплатно, у контексті державної допомоги. Фінанси України, 2022. С. 64-77 URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_22_11_064_uk.pdf
45. Облік та оподаткування міжнародної технічної допомоги. URL: <https://consulting.dtki.ua/accounting/individual-transactions/20540-oblik-ta-opodatkovannia-miznarodnoyi-texnicnoyi-dopomogi> (Дата звернення 25.11.2025)

46. Selivanova, N., & Tiulpanova, K. Specific accounting and taxation of non-profit organisations. *Економіка розвитку систем*, (2025) 7(1), 126-135. URL: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-1-16>
47. Височан О. О., Майковець Д. І. Облік фінансування діяльності небюджетних неприбуткових організацій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1866> (Дата звернення 25.11.2025)
48. Шалімова Н. В., Лисенко О. М. Облік та контроль цільового фінансування і цільових надходжень у діяльності суб'єктів господарювання. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2021. № 6. URL: <https://boa.kneu.edu.ua>
49. Ліпенцева Н. Особливості обліку грантів та цільового фінансування в умовах воєнного стану. *Бухгалтер* 911. 2023. URL: <https://buh911.com.ua/news/osoblyvosti-obliku-grantiv-ta-cilovogo-finansuvannya.html>
50. Accounting of State Grants According to International Financial Reporting Standards – Lagovska O., Loskorikh G. (2023). URL: <https://ideas.repec.org/a/bco/ncafaa/v10y2023p14-23.html> (Дата звернення 30.11.2025)
51. Accounting for government grants: Standard-setting and accounting choice – Journal of Accounting and Public Policy, (2018). URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278425418300097> (Дата звернення 30.11.2025)
52. Stadler, C., & Nobes, C. (2018). Accounting for Government Grants: Standard-Setting and Accounting Choice. *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol.37(2), P.113–129. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2018.02.002> (Дата звернення 30.11.2025)

ДОДАТКИ